

Relation för livet

En studie om ensamkommande asylsökande barn

Frida Andersson
Malin Wassbäck

Socialhögskolan vid Lunds
universitet
SOLX64
Ht-07

Handledare: Anders Östnäs

Förord

Vi vill tacka vår handledare, Anders Östnäs, för goda råd och uppmuntrande ord på vägen. Vi skulle även vilja tacka våra intervjupersoner för deras medverkan med tid och kunskap. Slutligen vill vi uttrycka vår uppskattning för dem som uppmuntrat oss under uppsatsens tillblivelse.

Denna uppsats har varit vår gemensamma sak och den arbetsfördelning som funnits har inneburit att vi ömsom påbörjat, fortsatt arbeta med och avslutat uppsatsen olika delar. Vi har båda varit närvarande vid samtliga intervjuer samt transkriberat hälften av dem var. Uppsatsen är ett resultat av att vi båda arbetat och omarbetat samtliga delar tillsammans och vi önskar därför ge varandra en eloge för gott samarbete.

Till sist hoppas vi att uppsatsen ska ge dig som läsare en inblick i den situation vi ämnar beskriva och skapa en nyfikenhet på de ensamkommande barnens tillvaro och framtid i anvisningskommunerna.

Lund i januari 2008

Frida Andersson

Malin Wassbäck

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	1
1.3 Frågeställningar	1
1.4 Bakgrund	2
1.5 Det rättsliga läget	2
1.5.1 Konventionen om barnets rättigheter	2
1.5.2 Miniminormer för mottagandet av asylsökande.....	3
1.5.3 Utlänningslagen	3
1.5.4 Övrig svensk lagstiftning	3
1.6 Definitioner	4
1.6.1 Asylsökande	4
1.6.2 Ensamkommande barn	5
1.6.3 Familjehem.....	5
1.6.4 HVB-hem	5
1.6.5 Kultur	5
1.6.6 Trauma	5
2 Tidigare forskning	6
2.1 Mottagandet av ensamkommande asylsökande barn	6
2.2 Ensamkommande asylsökande barns behov	7
2.3 Förebyggande av psykisk ohälsa.....	7
2.4 Tillgodoseende av barnens behov	8
2.5 Barnens boende	9
2.6 Kulturaspekten vid placering	9
2.7 Familjehem kontra grupphem	11
3 Teori	12
3.1 Den tidiga anknytningen	12
3.2 Ungdomsåren	13
3.3 Hantering av en förlust.....	14
4 Metod	16
4.1 Avgränsning och urval	16
4.2 Intervjuerna	16
4.3 Intervjuguide	18
4.4 Tillvägagångssätt.....	19
4.5 Etiska överväganden	20
5 Resultat och analys.....	21
5.1 Mottagandet.....	21
5.1.1 Mottagandet av barnen	21
5.1.2 Vad vet kommunerna om barnen innan de kommer?	22
5.1.3 Det förändrade mottagandet	23
5.1.4 Förberedelser	24
5.1.5 Sammanfattning.....	26
5.2 Behov och insatser	26
5.2.1 Behov	26
5.2.2 Insatser kring barnens psykiska hälsa	27
5.2.3 Övriga insatser	29
5.2.4 Frigörelse	30

5.2.5 Sammanfattning.....	30
5.3 Placering.....	31
5.3.1 Placering – familjehem eller grupphem.....	31
5.3.2 Kulturaspekten vid placering	33
5.3.3 För- och nackdelar med familjehem kontra grupphem.....	34
5.3.4 Ungdomarnas känslor inför kommunplaceringen.....	35
5.3.5 Sammanfattning.....	36
6 Avslutande diskussion.....	37
Referenser	
Bilaga 1 Intervjuguide till kommunrepresentanterna	
Bilaga 2 Intervjuguide till företrädare för tillfälligt boende	
Bilaga 3 Informationsbrev	

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Det infördes särskilda bestämmelser i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. den 1 juli 2006. Det innebar att ansvaret för mottagandet av ensamkommande asylsökande barn överfördes från Migrationsverket till kommunerna. Migrationsverket har dock kvar det övergripande ansvaret och sluter avtal med kommuner som sedan ansvarar för mottagandet, dessa benämns anvisningskommuner. Genom den nya ansvarsfördelningen separerades socialtjänstens utredning om barnets behov från Migrationsverkets asylutredning, vilket skulle stärka de ensamkommande barnens rättssäkerhet (Justitiedepartementet 2004:79).

När ensamkommande barn kommer till Sverige bor de till en början i ett tillfälligt boende, ett så kallat transitboende. Dessa finns i ankomstkommunerna Malmö, Mölndal, Sigtuna och Solna. Tanken är att barnet ska vistas i transitboendet under några nätter, i avvaktan på en kommunplacering. Det har dock varit brist på både anvisningskommuner och boendeplatser i dessa kommuner vilket medfört en hög belastning på ankomstkommunerna där barnen därmed blir kvar längre än avsett (Migrationsverkets hemsida).

Med tanke på kommunernas nya ansvar utifrån det förändrade mottagandet och situationen med en stor andel barn på transitboenden ansåg vi det intressant att se hur de ensamkommande barnens behov tillgodoses och vilka insatser som görs, både i kommunerna och på de tillfälliga boendena.

1.2 Syfte

Vårt syfte är att beskriva och analysera behov och insatser för ensamkommande asylsökande barn.

1.3 Frågeställningar

Våra huvudsakliga frågeställningar är:

- Hur har mottagandet av ensamkommande asylsökande barn planerats?
- Hur uppfattar anvisningskommunerna och de tillfälliga boendena denna grupps behov?
- Hur ser kompetensen ut i anvisningskommunerna för att arbeta med denna grupp utifrån sociala insatser?

1.4 Bakgrund

Ensamkommande barn anser vi ses som ett relativt nytt fenomen. Att det tidigare förekommit stora barnflyttningar till Sverige bör dock inte förglömmas. Mellan 1939-1944 kom cirka 70000 finska krigsbarn i vad som kom att kallas ”världens största barnförflyttning” (Lagnebro 1994:14). De flesta av barnen kom ensamma och för merparten blev placeringen i de svenska hemmen lyckad. Att separeras från sin ursprungsfamilj och hamna i främmande miljö gav dock, i många fall, djupa sår i själen som skulle visa sig vara svårläkta. Visserligen skiljer en hel del faktorer den världsbild som dåtidens krigsbarn levde i från den omvärld som nutidens ensamkommande asylsökande barn befinner sig i. En gemensam faktor är dock att barnen, då som nu, kan benämnas barnflyktingar och sägas befinna sig i en utsatt situation där de ensamma möter en främmande kultur, separerade från familj och släkt (Lagnebro 1994:13ff).

Bakgrunden till författningsregleringen 2006 av mottagningsprocessen av asylsökande ensamkommande barn återfinns i det uppdrag regeringen år 2002 gav till Migrationsverket och Socialstyrelsen. De skulle i samverkan med berörda organisationer förbättra mottagandet av dessa barn. Regeringsuppdraget resulterade i skrivelsen *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)*. Där föreslås att Migrationsverket ansvarar för asylutredningen och sluter avtal med kommuner om ett mottagande. Socialtjänsten bör vara utredningsskyldig kring barnens behov, boende, omvårdnad samt andra former av bistånd (Socialstyrelsen 2002:54). Snarast möjligt efter det ensamkommande barnets ankomst förordnas en god man till barnet. Den goda mannens roll är som förmyndare men även som vårdnadshavare i de fall barnets föräldrar är förhindrade att vårda sitt barn (Rimsten 2006:46).

Det anlände 120 ensamkommande asylsökande barn till Sverige under november 2007. Under hela 2007 anlände 1264 ensamkommande asylsökande barn till Sverige, vilket är en ökning från föregående år då det totalt kom 820 ensamkommande asylsökande barn. De största grupperna kom från Irak, Somalia och Afghanistan. Majoriteten av dem som kommer är pojkar i åldern 16-17 år (Migrationsverket 2008-01-07).

1.5 Det rättsliga läget

1.5.1 Konventionen om barnets rättigheter

FN:s konvention om barnets rättigheter, även kallad Barnkonventionen, antogs i Sverige 1989 och inrymmer två typer av rättigheter; medborgerliga och politiska som är absoluta och måste

respekteras oavsett en stats utvecklingsnivå samt ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som mer kan betraktas som målsättningar. Barnkonventionen är i sig inte gällande lag i Sverige men all svensk lagstiftning ska alltid beaktas, kontrolleras och anpassas till konventionen. Barnkonventionen stadgar i artikel 2 alla barn och ungdomars lika värde och staters skyldighet att skydda dem från diskriminering eller bestraffning på grund av ras, hudfärg, kön, språk, nationella, etniska eller sociala ursprung, egendom, handikapp, börd eller ställning i övrigt. I artikel 3 åläggs att barnets bästa ska komma i främsta rummet vid samtliga åtgärder där barn berörs vare sig det gäller offentliga eller privata institutioner (Hammarberg 2006:34f).

1.5.2 Miniminormer för mottagande av asylsökande

Miniminormer för mottagande av asylsökande antogs av Europeiska unionens råd 2003 och anger medlemsstaters skyldighet att informera den asylsökande om mottagningsvillkoren. I kapitel 4, artikel 18 behandlas medlemsstaters agerande vid mottagande av ensamkommande asylsökande barn som härvid har reglerad rätt till förmyndare eller liknande, lämplig bostad och familjefterforskning. Här omskrivs även vikten av att barnens behov tillgodoses av personal med lämplig utbildning (Europeiska Unionen 2003).

1.5.3 Utlänningslagen

I *utlänningslagen (2005:716)* stadgas utlänningars rättigheter vad gäller asyl, avvisning, utvisning, in- och utresa samt vistelse i Sverige. Den nuvarande lagen trädde i kraft den 31 mars 2006. Ensamkommande barns skäl till att få stanna tenderade i den förra lagstiftningen att inordnas under humanitära skäl utan att bedömas utifrån barnens egna skyddsbehov. I den nuvarande utlänningslagen ingår inte begreppet humanitära skäl. När uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund får en samlad bedömning av utlänningens situation avgöra om det, efter prövning av samtliga relevanta grunder, finns möjligheten att tillämpa det nytillkomna och mer snävare skälet synnerligen ömmande omständigheter (Rimsten 2006:42f). För barn kan uppehållstillstånd beviljas utifrån detta skäl även vid förhållanden som saknar samma allvar och tyngd och kommer således inte att tillämpas lika stramt som då det gäller vuxna (Justitiedepartementet 2004:36ff).

1.5.4 Övrig svensk lagstiftning

Enligt tredje paragrafen i *lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.* är det en kommun som har en överenskommelse med Migrationsverket som ska ordna boende för det

ensamkommande barnet. Det ensamkommande barnet ska därefter anses vistas i kommunen och därmed ansvarar kommunen för barnet samt har anmälningsskyldighet vad gäller fall där barn och unga riskerar att fara illa i enlighet med *socialtjänstlagen (2001:453)*. Det är kommunerna som har det yttersta ansvaret för att alla som vistas i kommunen får det stöd och den hjälp de behöver. Socialtjänsten ska enligt kapitel 6 socialtjänstlagen (SoL) se till att barn och ungdomar som inte kan bo i det egna hemmet tas emot i familjehem eller på hem för vård eller boende (HVB-hem). Enligt SoL åligger följaktligen det yttersta ansvaret för barn och ungas uppväxtvillkor och behov av sociala insatser den kommun där barnet vistas. Ansvaret är oavhängigt medborgarskap, varför premissen är att ensamkommande barn behandlas likvärdigt med andra barn som vistas i kommunen (Justitiedepartementet 2004:79).

Ensamkommande barn är att betrakta som utlämnade och i behov av stadigvarande vård. Enligt socialtjänstlagen ska därför en vårdplan upprättas då det gäller vård utanför hemmet. För ensamkommande barn bör vårdplanen även inkludera en introduktionsplan som beskriver hur barnet ska integreras i samhället. Enligt Rimsten (2006:47) baserar sig utredningar kring svenska barn på brister i miljön eller beteendet medan utredningar av ensamkommande barn främst utgår från barnets behov av skydd och stöd utifrån avsaknaden av vårdnadshavare. Uppgifter om barnets ursprungsfamilj och tidigare miljö är ofta mycket knapp, vilket är problematiskt ur utredningssynpunkt (Rimsten 2006:46ff).

När det gäller placeringar av barn finns det inga riktlinjer för formen för vård utanför hemmet. Socialstyrelsen (2002:38) har i sin skrivelse hänvisat till Barnombudsmannens remissvar som förordar familjehemsplacering som ett bättre alternativ än ett gruppboende. Anledning till detta uppges vara tillgången till vuxna förebilder och minskad isoleringen från det svenska samhället. De hänvisar även till SOU 1996:115, där det framgår att ensamkommande barn bör placeras i familjehem eller i en familjeliknande miljö. Socialstyrelsen (2002:54) menar att det krävs särskild kompetens för familjehemsutredningar och bedömningar kring huruvida barnet har behov av en placering i familjehem eller i hem för vård eller boende (HVB-hem).

1.6 Definitioner

1.6.1 Asylsökande

En asylsökande är en person som tar sig till Sverige och begär skydd mot förföljelse, krig eller annat hot men som ännu inte har fått sin ansökan slutligt prövad av Migrationsverket och/eller migrationsdomstol (Migrationsverkets hemsida).

1.6.2 Ensamkommande barn

Nedanstående definition inkluderar både de barn som ensamma reser in i landet och de som kommer till landet tillsammans med medföljande vuxen men därefter lämnas utan vuxen företrädare, jmf eng. unaccompanied/separated children (Rimsten, 2006:10f). Vi har valt att använda oss av den definition som framgår i lag (2007:323) om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. Med ensamkommande barn avses där ”barn under 18 år som vid ankomsten till Sverige är skilda från båda sina föräldrar eller från någon annan vuxen person som får anses ha trätt i förälders ställe, eller som efter ankomsten står utan sådan ställföreträdare”.

1.6.3 Familjehem

Med familjehem avses i enlighet med Socialtjänstförordningen (SoF) 3 kap 2§ ”ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte bedrivs yrkesmässigt”.

1.6.4 HVB-hem

Med hem för vård eller boende (HVB-hem) avser vi utifrån SoF 3 kap 1§ ”ett hem inom socialtjänsten som tar emot enskilda för vård eller behandling i förening med ett boende. Om ett sådant hem drivs av ett bolag, en förening, en samfällighet, en stiftelse eller en enskild individ krävs dessutom att verksamheten bedrivs yrkesmässigt”.

1.6.5 Kultur

Vi delar Kamalis (2002:20) syn på begreppet och väljer att definiera kultur som en social process. Det innebär att kultur konstrueras och reproduceras genom människors handlingar.

1.6.6 Trauma

Utifrån Dyregrov (1997:9f) definierar vi trauma som en personlig katastrof, orsakad av händelser som är överväldigande och utom individens kontroll och som medför omfattande psykiska påfrestningar för det drabbade barnet eller ungdomen. Upplevelsen av traumat beror på flera faktorer, såsom utvecklingsnivå och föräldrars närvaro eller frånvaro. Även situationer där individen inte direkt är offer utan vittne till svåra situationer kan medföra trauman.

2 Tidigare forskning

I detta avsnitt har vår ambition varit att ge en överblick kring det aktuella forskningsläget rörande ensamkommande barns behov och insatser kring dessa. Då mottagandet nyligen förändrats har vi tagit del av forskning som ur olika aspekter berör ett mottagande samt studier kring placeringar av barn på familjehem eller institution.

2.1 Mottagandet av ensamkommande asylsökande barn

I Brendler-Lindqvists rapport för Rädda barnen (2004:23f) beskrivs det första verksamhetsåret i Sveriges första kommunala asylhem Origo, vilket öppnade i Skellefteå 2003. Inför öppnandet anställdes en föreståndare, en kurator och åtta behandlingsassistenter, utvalda för att utgöra en heterogen personalgrupp utifrån kön, ålder, erfarenhet och etnisk bakgrund. I Skellefteå fanns sedan tidigare två grupper för ensamkommande barn med permanent uppehållstillstånd och därmed erfarenheter och kunskap att ta emot ensamkommande flyktingbarn. Trots det fick personalgruppen en månads förberedelse för att diskutera kring och arbeta samman målsättningar, regler och rollfördelning samt etablera kontakter med samarbetspartners som skola, vårdcentral, överförmyndare och barnpsykiatri.

Brendler-Lindqvist (2004:51) menar att det för att ta emot ensamkommande asylsökande barn behövs erfarenhet och kompetens inom organisationen samt psykosociala metoder och pedagogiska modeller. Personalen behöver även ha kunskap kring kriser och dess förlopp. Brendler-Lindqvist (2004:7) anser vidare att kommunen utifrån socialtjänstens kompetens att ta hand om barn som far illa är de bäst lämpade att ansvara för asylhemmen. Arbetet inom verksamheterna bygger, enligt Brendler-Lindqvist (2005:28), på ett salutogent perspektiv där främsta komponent för god psykisk hälsa är känslan av sammanhang, något som skapas då tillvaron upplevs som begriplig, hanterbar och meningsfull. Genom att betona varje enskilt barns eller ungdoms egna kompetenser och resurser, se till att barnen och ungdomarna går i skolan, deltar i fritidsaktiviteter och föreningsliv och omges av ett hållbart socialt nätverk försöker man omsätta de salutogena idéerna i praktiken och skapa ett sammanhang som upplevs ha en mening. Efter intervjuer med några av de ensamkommande asylsökande barnen kunde fyra teman under det första året urskiljas, vilka var förluster av nära anhöriga, väntan på besked om uppehållstillstånd, vardagslivet och framtiden. Enligt den andra uppföljande rapporten (Brendler-Lindqvist 2005:9ff) om asylhemmet Origo har mottagandet i Skellefteå fungerat väl och visar på hur man genom introduktion och kontinuitet kan hjälpa ungdomarna att skapa en grund att bygga vidare på i det nya hemlandet.

2.2 Ensamkommande asylsökande barns behov

Van Willigen (2005:118) har i Holland gjort en studie kring ensamkommande asylsökande barns hälsa och vikten av förebyggande arbete. De hälsoproblem barnen hade gemensamt med varandra var av psykosomatisk natur, vilka var relaterade till deras erfarenheter före, under och efter migrationen. Förekomsten av posttraumatisk stress är enligt författaren större hos de ensamkommande asylsökande barnen och överlag har dessa fler psykologiska problem och självmordstankar än jämnåriga. Terapi och hälsofrämjande aktiviteter kan enligt författaren öka barnens välmående (2005:120f).

Hjern (2005:128ff) menar att erfarenheter av krig och förföljelse i hemlandet utgör en riskfaktor för att utveckla psykiska hälsoproblem snart efter ankomsten till det nya landet. Författaren menar att vissa symptom som är relaterade till PTSD är vanligt förekommande hos flyktingbarn under deras första år i exil. Han menar att situationen kan beskrivas som att alla flyktingbarn har liknande symptom men med skiftande intensitet. Dessa symptom är dock mindre vanliga fem till sju år efter ankomsten till Sverige, trots få psykoterapeutiska interventioner. Hjern (2005:130) menar vidare att vikten av det sociala nätverket har framkommit i ett stort antal undersökningar.

Kristal-Andersson (2001:363) menar att det bör ses som att asylsökande barn befinner sig i en kris när de väntar på beslut om uppehållstillstånd. Författaren anser att bedömningen och arbetet med ensamkommande asylsökande barn bör ske på samma sätt som med traumatiserade barn. Hon menar att barnet kan ha haft traumatiska upplevelser i barndomen eller i samband med flykten samt att flykten i sig kan innebära en chock för barnet. Författaren menar att det sätt på vilket barnet bemöts kan påverka barnets fortsatta liv i landet. Hon anser att det kan finnas svårigheter att få barnet att lita på vuxna, i synnerhet om de ser annorlunda ut och har ett annat sätt att tala (2001:375f).

Enligt Brendler-Lindqvist (2004:26ff) uppvisar en majoritet av de ensamkommande barnen psykiska symptom som ett resultat av dels förluster av nära anhöriga i hemlandet och andra obearbetade trauman och dels den nya traumatiska situationen som en oviss väntan på beslut om uppehållstillstånd innebär.

2.3 Förebyggande av psykisk ohälsa

Hjern (2006:33f) har ur olika perspektiv beskrivit flyktingbarns situation och fokuserat på nyanlända flyktingbarn som kommer med familj men författaren tar även upp viktiga aspekter

kring insatser som är applicerbara på ensamkommande asylsökande barn. Hjern menar att det sociala nätverket till stor del försvinner i flyktingsituationen och att ett nytt nätverk måste skapas i det nya landet. Författaren nämner amerikansk forskning som pekar på att det bör finnas ett minsta antal personer i flyktinggrupper som kommunplaceras, för att ett återuppbyggande av ett socialt nätverk ska kunna ske. En viktig del i återskapandet är möjligheten att själv ha inflytande på var man bosätter sig.

När det gäller förebyggande av psykisk ohälsa hos nyanlända flyktingbarn finns det enligt författaren två olika sätt att handla. Ett förfarande utgörs av en högriskstrategi, vilket innebär att en grupp urskiljs som har behov av särskilda insatser. Det andra tillvägagångssättet är en befolkningsbaserad strategi, vilket innebär att målgruppen utgörs av samtliga individer i den aktuella enheten. Hjern menar att den sistnämnda strategin är att föredra vid arbetet med nyanlända flyktingbarn eftersom det är en stor andel av dessa som mår dåligt psykiskt. Hjern menar att strategin bör baseras på yrkesgrupper i barnens vardagsmiljöer såsom primärvård och skola. Dessutom bör specialresurser med särskild kompetens inom flyktingpsykiatri finnas (2006:37f). Författaren poängterar vikten av att planeringen av flyktingmottagandet i kommunerna tar hänsyn till barnens behov av insatser i vardagsmiljöerna, då barnens långsiktiga anpassning beror på de sociala livsvillkoren (2006:41).

Gustavsson (2006:53) beskriver arbetet med flyktingbarn i Lycksele och redovisar några av de grundidéer som fungerade bra i detta arbete. Dessa var bland annat att barnet blir sett, att man uppmärksammar traumat, att det utarbetas en plan och utvecklas ett samarbete mellan olika aktörer samt att man prioriterar arbetet med barnets vardagsmiljöer.

2.4 Tillgodoseende av barnens behov

Lundqvist (2006:90f) har i sin avhandling *Identitet okänd* beskrivit det sociala arbetet med ensamkommande asylsökande barn på grupphem i Finland. Författaren menar att mottagandet av ensamkommande asylsökande barn främst har präglats av en tanke att barnen behöver en omvårdnad som ersätter den vård som deras föräldrar skulle ha gett dem. Därmed har barnens situation som krisartad och att de i varierande grad är traumatiserade inte uppmärksammas. När författaren genomförde studien bekräftades dock att arbetet präglades av krisintervention. Lundqvist menar att det i arbetet med ensamkommande asylsökande barn krävs stora stödfunktioner av exempelvis handledning för att personalens behov ska kunna tillgodoses. Enligt Lundqvist (2006:4) behöver gruppen ensamkommande asylsökande barn speciella arrangemang och mer hjälp och stöd då de är en speciellt utsatt grupp. Lundqvist anser att

bedömningar av barnets bästa görs utifrån de teorier och verksamhetsmodeller som professionen utgår ifrån. Hon menar även att bedömningen av barnets bästa ofta görs på praktisk erfarenhet, och att fastställandet av barnets bästa görs av de personer som finns i barnens vardag (2006:21). Lundqvist slutsats av studien är att det finns ett behov av utbildning kring krisintervention och de speciella arbetsvillkoren för arbetet med ensamkommande asylsökande barn, något som skulle öka arbetets professionalism (2006:133). Hon menar att arbetet med denna grupp kännetecknas av många särdrag och att detta kräver en egen metodutveckling (2006:130).

2.5 Barnens boende

Enligt Cederström (2005:207) har man inom svensk barnavård sedan början av 1900-talet haft för avsikt att främst placera barn i familjehem och i andra hand på institution. Enligt författaren ansåg knappt 40 procent av representanterna för 115 av Sveriges kommuner att familjehemsvårdens andel tilltagit under 2000-talets första fem år främst på grund av att antalet asylsökande barn som familjehemsplaceras ökat, familjehem prioriterats framför hem för vård eller boende samt att man medvetet satsat på familjehem. Mer än 25 procent av kommunerna menade att familjehemsvårdens andel minskat med anledning av det sinande utbudet av familjehem.

Cederström (2005:210f) menar att en av svårigheterna vad gäller rekrytering av familjehem kan vara att båda föräldrar ofta förvärvsarbetar och av den anledningen inte har utrymme att ge ett barn den vård och fostran som krävs. Familjehemsplacerade barn har dessutom ofta komplicerade problem som fordrar stora insatser av familjehemsföräldrarna som därför måste få tillgång till utbildning, handledning och stöd. Den ekonomiska ersättningen är en annan faktor som kan ha en negativ påverkan på rekryteringen av familjehem. Enligt Cederström (2005:211f) ska hänsyn tas, i första hand, till möjligheten att placera barnet hos släkting eller annan närstående person. Om det inte går att finna ett lämpligt hem i nätverket kring barnet undersöks möjligheten att placera barnet i redan befintliga familjehem i den egna kommunen eller i andra kommuner.

2.6 Kulturaspekten vid placering

Daniel, Wassell och Gilligan (1999:255) framhåller den debatt som förekommit i Storbritannien med anledning av etniska faktorer som ett prioriterat beaktande i planeringen av omhändertagande av barn som behöver placeras utanför hemmet. Från en brittisk byrå som

har hand om fosterhemsplaceringar och adoptioner menas att familjer som delar ett barns ursprung, utöver en kärleksfull omgivning, kan erbjuda ännu en dimension som innefattar faktorer som kontinuitet gällande erfarenheter, förståelse för och stolthet över barnets ursprung och hjälp i att hantera rasism.

I Thoburn, Norford och Parvez Rashids (2000:28f) studie om familjeplaceringar av äldre barn fokuserades specifikt på etnicitet och kulturell tillhörighet. Thoburn et al (2000:203) poängterar att fosterföräldrarnas etniska bakgrund inte hade ett signifikant samband med avbrutna placeringar. Både fosterföräldrar med liknande och annan etnisk bakgrund lyckades och misslyckades med att hjälpa ungdomarna få livet på rätt köl. Av de intervjuer som gjordes med både fosterföräldrar och barn framgick dock att fosterföräldrar med annan etnisk bakgrund än barnet hade än fler hinder att övervinna och att en del av barnen som placerades i familjer med annan etnisk bakgrund, trots största bemödanden från fosterföräldrarnas sida, genomgick ytterligare påfrestningar genom att separeras från sin etniska och kulturella bakgrund såväl som från sin biologiska familj. Enligt Thoburn et al (2000:143, 91) tenderade äldre barn framför yngre att vara alltmer positiva till att placeras hos familjer med liknande etnisk bakgrund och det fanns generellt sett en större medvetenhet kring det egna ursprunget hos de äldre barnen än hos de yngre.

Faktorer som sågs underlätta för fosterfamiljer med annan etnisk bakgrund än barnet och minska andelen etnicitetsrelaterade problem var att barnen var äldre och därmed hade bött en betydande tid hos sina biologiska föräldrar, att barnen hade samröre med människor av samma etniska ursprung eller att barnet hade kontinuerlig kontakt med föräldrar eller släkt (Thoburn et al 2000:141f).

Skytte (2002:91) har i sin avhandling beskrivit placeringar utanför hemmet av barn med annan etnisk bakgrund än dansk, där nio av undersökningens 44 barn utgjordes av ensamkommande asylsökande barn. Författaren kommer fram till att det enskilda barnets etniska, religiösa, språkliga och kulturella bakgrund generellt inte ingår i de överväganden som görs vid placeringar (2002:112). En förändring i vardagsspråket i samband med en placering utanför det egna hemmet innebär inte bara en förändring av den språkliga kontexten utan även en betydelsefull känslomässig brytning för barnet. Det vanligaste är att de bästa kommunikationsmöjligheterna när det gäller känslomässiga och personliga förhållanden sker på modersmålet (2002:44f). Författarens slutsats är att oavsett om barnets modersmål framkommit eller ej, så har detta generellt inte påverkar valet av placering eller gett upphov

till någon annan åtgärd för att stötta barnet i att bevara och vidareutveckla sitt modersmål (2002:135).

Skytte (2002:156ff) anser att det kan vara vanskligt om barnet placeras i en kontext där barnet inte kan spegla och känna igen sig själv. Barnet behöver även ingå i ett sammanhang där han eller hon känner tillhörighet till sin kulturella bakgrund. Författaren menar att ett dilemma med familjehemkonstruktionen är när familjehemmet ska skapa en kontinuitet gällande barns religiösa, etniska och kulturella bakgrund och denna bakgrund skiljer sig mycket från familjehemmets (2002:164).

2.7 Familjehem kontra grupphem

Enligt Hessle (2003:177ff) är familjehem traditionellt sett den mest föredragna formen då det handlar om placeringar utanför hemmet och har, särskilt vid långvariga placeringar, setts som ett lämpligare alternativ än boende på institution. Författaren menar att familjehem fortfarande föredras vid långvariga placeringar utanför hemmet av barn i åldern 13-17 år även om andelen barn i denna ålder som placeras på institutioner har ökat. Andreassen (2003:282) menar att det i studier har visat sig problematiskt att åtskilja vad som är effekter av den miljö barnet placerats i och effekter av den metod som där används då andra faktorer såsom graden av kontroll och restriktivitet kan skilja sig åt mellan mindre familjehemsliknande enheter och större mer strukturerade institutioner. Andreassen (2003:286) menar dock att det ibland saknas nödvändiga förutsättningar att klara av ungdomar med utagerande beteende på institutioner som har ett familjeliknande upplägg där man arbetar med samtal och mindre ingripande metoder. Enligt Vinnerljung, Sallnäs och Westermark (2001:46) finns ett samband mellan barnens ålder vid tiden för placeringen och risken för sammanbrott, som har visat sig vara högre bland tonåringar än bland yngre barn placerade i vård utanför hemmet.

När det gäller asylhem som alternativ till familjehem menar Brendler-Lindqvist (2004:52) att fördelarna med att bo på institution kan vara de positiva grupprocesser som kan uppkomma av att vara flera i samma situation och som kan generera gemenskap och styrka. Nackdelar med institutionsboende kan vara att passivitet och negativa grupprocesser kan uppstå av att bo ihop med många människor som har svåra problem. Familjehemmet kan erbjuda individualiserat stöd men har som boendeform visat sig ha brister framför allt när det gäller ungdomar som många gånger i förtid avbryter vistelsen. För ungdomar som kräver mycket, på grund av exempelvis dålig psykisk kondition, kan ett vanligt familjehem ibland vara otillräckligt och den beredskap dygnet runt som ett boende kan erbjuda kan i dessa fall vara en nödvändighet.

3 Teori

Vi har valt att använda anknytningsteorin som teoretiskt underlag för att belysa vår empiri. Då vi inte har intervjuat ensamkommande barn kommer vi att jämföra anknytningsteorin med de professionellas resonemang kring dessa barns behov och insatser. Vi menar liksom Broberg et al (2006:256f) att anknytningsteorin är tillämpbar under hela livet och inte minst under den kritiska frigörelsefasen under adolescensen, den utvecklingsperiod som flertalet av de ensamkommande barnen befinner sig i.

Anknytningsteorin utvecklades främst av John Bowlby och har sitt ursprung i relationen mellan det lilla barnet och anknytningspersonerna (Perris 1996:10, 25). Utvecklandet av anknytningsteorin kan dock härledas till de iakttagelser som Bowlby tidigt gjorde av unga kriminella som vuxit upp under ofördelaktiga förhållanden, separerade från sina mödrar (Perris 1996:21). Teorin kan ändå sägas utgå från den tidiga relationen och vi kommer därför att inleda med en kort beskrivning av det första anknytningsbeteendet och därefter redogöra för teorin i förhållande till ungdomsåren där vi främst fokuserar på begreppet trygg bas. Avslutningsvis berör vi hur teorin kan användas för att beskriva hanteringen av en förlust. Anknytningsteorin har vidareutvecklats efter Bowlby och vi kommer därför att även ta fast på den utveckling som skett av teorin.

3.1 Den tidiga anknytningen

Med anknytningen, som grundar sig på barnets beroende av föräldern, avses en stark, varaktig känslomässig relation där barnet söker trygghet, tröst och beskydd hos sin anknytningsperson och upplever obehag vid en ofrivillig separation varpå anknytningssystemet aktiveras (Broberg et al 2006:55, 209). Anknytning sker främst genom relationer med andra människor men även minnen, symboler, berättelser, platser och språk bidrar till ett barns känsla av att ha en trygg bas (Daniel et al 1999:293). Om barnet får det beskydd den söker är anknytningen trygg, medan den är otrygg då barnets trygghetssökande kvarstår (Broberg et al 2006:55). Enligt Perris (1996:25f) utmärker sig en huvudanknytningsperson för barnet, vilken för de flesta människor kommer att variera under livet. Barnet formar inre arbetsmodeller, en slags mentala representationer, av sina tidiga relationer för att därigenom tolka och förutsäga anknytningspersonens beteenden och känslor (Broberg et al 2006:60f, 129f). Aldgate och Jones (2006:72) menar att anknytningsmönstret förändras beroende på barnets ålder och utvecklingsnivå men att anknytningsbeteendets funktion kvarstår under hela livet.

Enligt Perris (1996:83) är begreppet trygg bas en central term inom anknytningsteorin och avser den avsats från vilken barnet kan bege sig ut för att upptäcka omgivningarna och återvända till när så behövs.

3.2 Ungdomsåren

Broberg et al (2006:136f) menar att anknytningssystemet kan aktiveras av dramatiska livssituationer under ungdoms- och vuxenår och kräva anknytningspersonens fysiska närvaro för att känslan av trygghet åter ska infinna sig. Ju större sorgen eller smärtan är desto större är behovet av att ha en trygg bas (Daniel et al 1999:292). Perris (1996:111) anser att den kontakt som en vuxen människa återskapar med sin huvudsakliga anknytningsperson kan liknas vid den trygga basens effekt hos barn och på samma sätt minska oro och inge känslor av säkerhet och lugn. En frånvarande anknytningsperson ökar, på liknande vis, obehaget även om vuxna i större utsträckning än barn kan uppleva närkontakten med den trygga basen, trots att anknytningspersonen är fysiskt frånvarande.

Enligt Daniel et al (1999:284) ställs ungdomens starka behov av att ha tillgång till denna trygga bas av nära anknytningar mot den starka strävan efter självständighet, vilken inte sällan leder till konflikter mellan ungdom och föräldrar. Perris (1996:111f) menar att föräldrarna, under normala förhållanden, trots detta fortsätter att vara huvudsakliga anknytningspersoner med vilka ungdomen söker närkontakt om omständigheterna så skulle påkalla. Även Daniel et al (1999:243) betonar föräldrarnas betydelse för ungdomen som huvudsaklig källa för stöd och menar att en god relation mellan ungdomen och en eller båda av föräldrarna kan fungera som en skyddande faktor i bemötandet av motgångar.

Blos (1979:143) menar att adolescensen kan ses som en andra individuationsprocess¹, i vilken ungdomen steg för steg frigör sig från föräldrarna. Enligt Broberg et al (2006:239, 259) kommer den primära anknytningen så småningom att istället utgöras av nära vänner eller kärlekspartners som överskuggar föräldrarna som trygg bas. Howe (1995:132) beskriver den slutliga fasen av denna psykologiska separation från ursprungsfamiljen och bildandet av en självständig identitet som en av adolescensen viktigaste utvecklingsuppgifter.

Daniel et al (1999:280f) menar att ungdomar som utsätts för avbrott i utvecklingen mot och övergången till självständighet, speciellt de som har tagits omhand av myndigheter, kan

¹ Den första individuationen beskrevs av Margaret Mahler som processen då det lilla barnet frigör sig från symbiosen med sin omsorgsgivare och blir en individualiserad person (Blos, 1979:142).

uppleva avsevärda problem. De anknytningar som brutits av under uppväxtåren gör det svårt för ungdomen att upprätta stödjande nätverk vilket kan resultera i social isolering. Enligt Howe (1995:133) fordras det av dessa ungdomar att de skapar nya anknytningar till de ställföreträdande föräldrarna i ett skede då ett lösgörande från föräldrarelationen normalt sett skulle ha ägt rum för att göra plats för den egna självständigheten. Daniel et al (1999:253f) menar att ungdomar ur etniska minoritetsgrupper i samband med adolescensen även kan lägga stor vikt vid den egna etniska identiteten, då ungdomen under denna period utforskar och utvecklar denna.

Enligt Daniel et al (1999:278) komplicerar den trygga basens frånvaro det naturligt utforskande beteende som ungdomen har. Även Feeney och Collins (2004:302) påpekar att verklig drivkraft att ta del i aktiviteter med jämngamla kamrater har större sannolikhet att framträda när anknytningsbehoven är tillfredsställda och då känslan av att behöva vara nära den trygga basen inte dominerar. Först när individen inte upplever rädsla, smärta eller andra känslor som får honom eller henne att instinktivt känna behovet av att komma nära sin bas och inte ifrågasätter tryggheten och tillgängligheten hos basen kan individen ägna sig åt utforskande och utvecklande aktiviteter.

3.3 Hantering av en förlust

Allmänt sett är det beroende på hur säker anknytningen till föräldrarna varit, om och hur barnet kommer att acceptera hjälp och stöd efter en förlust. Har barnet tidigare upplevt känslomässigt stöd är det mer troligt att barnet kommer att tro att vuxna kan erbjuda detta (Daniel et al 1999:91). Det blir därmed lättare för en ungdom att hantera en eventuell separation från sin familj ju tryggare anknytningen har varit (Daniel et al 1999:250).

När barn drabbas av en permanent förlust av en anknytningsperson behöver de få sörja förlusten på ett åldersadekvat sätt. Framför allt behöver de få uttrycka sin sorg samt finna en ersättare för anknytningspersonen (Aldgate & Jones 2006:84). Daniel et al (1999:93f) nämner att det är viktigt att barnet känner att han eller hon har en sammanhängande livshistoria, vilket kan uppnås genom att hjälpa barnet att uttrycka, identifiera, namnge och rikta känslor gällande upplevelsen. Författarna menar att det finns fyra sätt vilka kan minska och förändra sorgereaktionerna. Dessa är tillgänglighet till socialt stöd från familj, vänner och andra, återupprättande av livsmönster, utveckling av nya nära relationer samt tillgång till krisintervention. Enligt författarna är fyra kritiska skeden i ett barns psykologiska anpassning till en förlust att förstå förlusten, sörja, finna sätt att minnas personen som de förlorat samt

kunna gå vidare. Daniel et al (1999:94ff) nämner barns symptom på sorgearbete vilka kan vara sömnlöshet, mardrömmar, huvudvärk och trötthet.

Enligt Aldgate och Jones (2006:84) löper barn som hamnar inom vårdsystemet en stor risk för negativ påverkan på utvecklingen. Det är därför viktigt att dessa barn får inkännande omsorg och kontinuitet för att kunna bevara sin psykiska hälsa. Författarna menar att upplevelsen av fler separationer kan bidra till ett barns känsla av att vara oälskad. Dessa barn behöver erfarna omsorgsgivare som själva är säkra i sin anknytning och som kan ge den uppmärksamhet och det gensvar som barnen behöver. Daniel et al (1999:293) poängterar att professionella enbart bör utgöra en trygg bas under en övergångsperiod, annars finns risken att barnets potentiella relationer för att bygga upp den trygga basen förhindras eller trängs undan.

Aldgate och Jones (2006:91) påpekar att det har framförts kritik mot att Bowlbys anknytningsteori enbart utgår från den västerländska kulturen och att den därmed skulle vara irrelevant för andra kulturer. De menar dock att samtida författare har omvärderat Bowlby och menar att hans teori ännu är gångbar trots olika familjemönster och kulturell mångfald.

4 Metod

Vi har valt att använda oss av intervju som metod då vi menar att det är lämpligast i förhållande till vårt syfte. Vi har önskat ta del av den intervjuades erfarenheter och tankar vilket enligt Trost (2005:23) görs bäst genom intervju. Denna metod grundar sig enligt Widerberg (2002:24ff) på den hermeneutiska forskningstraditionen. Då vi har önskat se helheten av det vi undersöker samt tolka och förstå denna har vi utgått från hermeneutisk utgångspunkt.

4.1 Avgränsning och urval

Vi har valt att avgränsa oss till de ensamkommande barn som ansökt om asyl och väntar på besked om uppehållstillstånd. Vi berör dock inte själva asyl- och uppehållstillståndsprocessen. Det fanns, enligt Migrationsverkets hemsida (2007-10-17), 66 kommuner som hade muntlig eller skriftlig överenskommelse om mottagande av ensamkommande asylsökande barn vid tidpunkten för uppsatsens upptakt. Från början var vår avsikt att ha en större geografisk spännvidd men efter våra intervjuer i Skåne ansåg vi vårt material vara mättat. Av de kommuner som presenterats på Migrationsverkets hemsida återfanns sju i Skåne. Vår föresats var att intervjua företrädare för samtliga av dessa, varav två dock avstod från att medverka.

Utifrån syfte och frågeställningar önskade vi även ta del av uppfattningar från företrädare för de boende som de ensamkommande asylsökande barnen tillfälligt bor på och i Skåne finns dessa i Malmö. Det fanns vid det aktuella tillfället fyra tillfälliga boenden, varav ett var på väg att avvecklas och vår ambition var att intervjua företrädare för de övriga tre. En av dessa valde dock att tacka nej på grund av tidsbrist.

Vi har, per telefon, tagit kontakt med hälften av intervjupersonerna vardera och presenterat oss själva och ämnet för intervjun. Då intervjupersonen har accepterat en intervju har vi bestämt tid för denna. En fördel med detta tillvägagångssätt menar vi är att det är lättare att få kontakt med en tilltänkt intervjuperson och få till stånd en intervju än via exempelvis brev. En nackdel är dock risken att intervjupersonen känner en press att acceptera då det kan kännas svårare att avfärda någon via telefon samt att ett telefonsamtal kan kännas påträngande.

4.2 Intervjuerna

Vi har genomfört åtta intervjuer, varav en var en dubbelintervju. Sammanlagt har vi intervjuat nio personer. Vi hade ett bortfall då två kommunrepresentanter samt en företrädare för ett

tillfälligt boende tackade nej. Det föreligger därmed en risk att viktiga aspekter missats. Bortfallet till trots känner vi att vi fått en tillräckligt uttömmande bild av området.

Enligt Trost (2005:26) är en fördel med att intervjua flera personer samtidigt att det sker en interaktion som kan medföra att den intervjuade får en större kännedom om sina egna uppfattningar och motiven till dessa. Risken är dock att den intervjuperson som är mer talför dominerar och att det bara är dennes åsikter som framträder. Vidare finns en risk för gruppträck vilket kan medföra att det är en norm som förmedlas och inte den enskildes egentliga åsikt. Författaren menar dock att denna intervjuform är lämplig för att samla teman och diskutera företeelser.

Trost (2005:53f) anser att det både finns för- och nackdelar med inspelningar av intervjuer. Fördelarna är att det finns möjlighet att lyssna på tonfall och ordval igen, att man kan lära sig vad som gick bra respektive mindre bra under intervjun samt att man kan fokusera på frågorna och svaren istället för att anteckna det som sägs. Nackdelarna med inspelning är att det tar tid att transkribera och att detaljer som tonfall och pauser går förlorade. Författaren (2005:54) nämner också att intervjupersonerna lätt kan bli hämmade av att samtalet spelas in men att detta snart glöms bort. Det är då särskilt viktigt att det inte är något som påminner om att samtalet spelas in. Av denna anledning har vi valt att använda oss av en diktafon som tar liten plats och som inte uppenbart visar på att inspelning sker.

Trost (2005:45) påpekar vikten av valet av intervjuplats. Denna ska dels vara ostörd och dels vara en miljö som känns trygg för den intervjuade. Samtliga våra intervjuer skedde på intervjupersonens arbetsplats, där intervjupersonen fick bestämma om intervjun skulle ske på det egna arbetsrummet eller i ett konferensrum. Vi uppfattade det som att intervjuplatserna utgjorde en trygg plats för intervjupersonerna och det var i samtliga fall även en ostörd miljö. Därmed menar vi att platsen för intervjun inte i något märkbart hänseende påverkat trovärdigheten i vårt material.

Vi har genom att möta intervjupersonen på dennes arbetsplats och låta en av oss vara huvudintervjuare försökt minska ett maktövertag. Medvetna om de vanligaste felstegen som rutinerade intervjuare gör har vi, i likhet med Widerberg (2002:101f), försökt fokusera bort från oss själva under intervjusituationen, ge intervjupersonen utrymme och inte vara rädda för tystnaden under en paus. Liksom Widerberg (2002:94f) beskriver hände det även oss att intervjupersonerna fortsatte att prata efter det att intervjun var avslutad och diktafonen

avstängd. Om det vid sådana tillfällen sades något som vi ansåg vara av intresse för ämnet nedtecknade vi detta efteråt såvida det inte var uppenbart känsligt för intervjupersonen.

4.3 Intervjuguide

Vi har valt att använda oss av två intervjuguides, intervjuguide 1 (se bilaga 1) användes vid intervjuerna med kommunrepresentanterna och intervjuguide 2 (se bilaga 2) användes när företrädarna för de tillfälliga boendena intervjuades. Båda intervjuguiderna var indelade i tre områden med en inledning med några få frågor. I intervjuguide 1 har frågorna berört förberedandet, behov och insatser samt mottagandet. I intervjuguide 2 har områdena utgjorts av mottagandet, behov och insatser samt arbetet med ungdomarna.

Trost (2005:50) menar att antalet frågeområden ska vara relativt få men stora till sin karaktär. Risken med att ta med många områden är att bearbetningen av materialet blir svårare. Enligt Trost (2005:53) ska det inte finnas frågor i en intervjuguide. Vi har dock valt att ha frågor i vår intervjuguide och har använt en del av dessa för att få faktakunskap kring själva företeelsen. Dessa frågor har även använts som en inledning till resten av intervjun. Författaren påpekar just vikten av de första frågornas utformning då dessa inverkar på resten av intervjun. Ett användbart sätt, enligt Trost (2005:64), är att be intervjupersonen berätta om något som rör ämnet för intervjun. Vi hade några inledningsfrågor med denna utformning. Trost (2005:51) menar att intervjuguiden kan förbättras allteftersom då intervjuer utgör en process som även innebär förändringar. Efter den första intervjun uppmärksammade vi att det fanns frågor som diskuterades under själva intervjusituationen som vi inte hade reflekterat över tidigare, vilket medförde att vi kompletterade dessa i vår intervjuguide och använde dem i resterande intervjuer.

Trost (2005:52) varnar för fenomenet modellmonopol, vilket innebär att ett begrepp har ensamrätt över de variationer som kan finnas inom området. I vår intervjuguide ställer vi frågor kring ensamkommande asylsökande barn, vilka definierats som de under 18 år. Under våra intervjuer har vi inte definierat begreppet men i svaren har samma definition använts. Vi har vidare talat om dessa barns behov och valt att inte exemplifiera, då vi önskat ta del av intervjupersonernas åsikter kring vilka behov som kan finnas. Vi har dock exemplifierat när intervjupersonen efterfrågat detta, vilket skedde vid ett tillfälle. Under våra intervjuer har det därför framkommit en definition kring de begrepp som har använts.

4.4 Tillvägagångssätt

Vi genomförde åtta intervjuer som tog cirka 45 minuter vardera. I samband med intervjutillfället erhöll intervjupersonen ett informationsbrev (se bilaga 3) med våra kontaktuppgifter för att de skulle kunna höra av sig om de senare hade frågor eller funderingar om intervjun. De informerades även om att svaren skulle behandlas konfidentiellt och att inspelat material skulle komma att förstöras efter uppsatsens examination.

Vi har båda närvarat vid intervjuerna. Upplägget är ett resultat av att vi är otränade intervjuare och att det finns en trygghet i att vara två, vilket även ger möjlighet att bistå varandra. Trost (2005:46) menar även att intervjun kan bli bättre med två intervjuare om dessa är samspelade. En risk är dock att intervjupersonen kan uppleva sig vara i underläge. Med anledning av detta har en av oss haft huvudansvaret under intervjuerna medan den andre har förhållit sig passiv och efter intervjun haft möjlighet att ställa följdfrågor om detta ansågs nödvändigt.

Vi har använt oss av en diktafon för att spela in samtalen under sex av intervjuerna. Under en intervju använde vi oss av bandspelare och under en annan intervju önskade intervjupersonen inte att samtalet spelades in, varför det vid detta tillfälle istället fördes löpande anteckningar. Vi har transkriberat samtliga intervjuer samt gjort en sammanfattning på den nedskrivna intervjun. Enligt Trost (2005:55) behöver inte hela intervjun transkriberas utan en sammanfattning kan vara tillräcklig. Vår tanke har varit att transkribera hela intervjun för att senare kunna se hur intervjupersonen har uttryckt sig och få möjlighet att använda citat.

Trost (2005:93) menar att det är upp till var och en att avgöra huruvida intervjupersonen ska erbjudas läsa igenom de transkriberade intervjuerna och tolkningarna av dessa. Vi har inte erbjudit intervjupersonerna detta men när det efterfrågades erhöll intervjupersonen en kopia på transkriptionen av intervjun. Detta har vi gjort då vi menar att den som medverkar i en intervju har rätt att ta del av detta material. Att vi inte har erbjudit det självmant beror på att transkriptionen, trots att den är ordagrant avskriven, ändå kommer att vara vår tolkning av samtalet. Vi instämmer med Mulinari (1999:49) i att forskaren har tolkningsföreträde till det som producerats under interaktionen mellan intervjuare och intervjuperson, vilket medför en risk för att intervjupersonen känner sig förbisedd om de får läsa transkriptionen. Vi har inte heller erbjudit intervjupersonen en kopia av uppsatsen men när detta efterfrågats har vi erbjudit oss att skicka en. Enligt Trost (2005:93) bör man inte självmant erbjuda en kopia då omständigheter kan göra att löftet exempelvis glöms bort eller att rapporten inte blir av.

I behandlingen av vårt material har vi, utifrån Widerberg (2002:144f), utgått från vår empiri där vi med materialet som grund har identifierat och markerat teman som vi uppfattat som centrala. Vi har därefter ställt temana i ljuset av vår teori. Mulinari (1999:40) ger uttryck för den känsliga uppgift som det innebär att tolka intervjupersonens kunskap, erfarenheter och känslor utifrån sin egen teoretiska referensram utan att något går förlorat på vägen. Enligt Mulinari (1999:45) förmedlar analysen aldrig enbart de reella omständigheterna utan när intervjupersonens personliga berättelse har sammanfogats med teori har materialet blivit forskarens tolkning av verkligheten. Vi gör inte anspråk på att förmedla en heltäckande bild av mottagandet i dessa kommuner men har önskat belysa aspekter som vi anser vara viktiga med hänseende till barnens välbefinnande.

4.5 Etiska överväganden

Vi har tagit fasta på vad Trost (2005:114) menar är det största problemet vid kvalitativa studier, nämligen trovärdigheten. För att öka trovärdigheten menar författaren att man bör visa att empirin är insamlad på ett seriöst sätt samt relevant för syftet.

Vi har intervjuat nio företrädare både från tillfälliga boenden och från kommuner. Våra intervjupersoner har informerats om att det material vi insamlat genom intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt. Därmed har vi valt att varken ange yrkestitel eller namn på intervjupersonerna eller namn på de kommuner och tillfälliga boenden som medverkat.

Trost (2005:47) menar att ett etiskt problem vid intervjuer där flera personer intervjuas är tystnadsplikten. Denna gäller för intervjuaren men inte för intervjupersonerna som kan föra vidare vad den andre intervjupersonen berättat under intervjun, vilket kan innebära att det som sägs under intervjun blir mer tillrättalagt. Vi hade i åtanke dilemman med att intervju flera personer vid samma tillfälle då intervjun bokades. Eftersom dubbelintervjun kom till stånd på intervjupersonernas initiativ ansåg vi dock att det tydde på att intervjupersonerna kände sig säkra i varandras sällskap, och därmed fanns möjligheten till denna intervjuforms fördelar.

Trost (2005:107) menar även att direkta citat från talspråket kan kännas kränkande för intervjupersonen. Detta är en anledning till att vi valt att göra om texten till skriftspråk vid citat, men vi menar även att detta underlättar för läsaren att förstå texten.

5 Resultat och analys

Vi har intervjuat sju företrädare för fem av de sju anvisningskommunerna i Skåne samt två representanter för två tillfälliga boenden. Av dessa kommuner var det två stycken som vid intervjutillfället hade tagit emot ett ensamkommande asylsökande barn. Det innebär att svaren dels handlar om hur mottagandet av barnen har gått till och dels vilka föreställningar som finns kring ett framtida mottagande. När vi presenterar vår empiri i analysens samtliga delar utgår vi dels från resultatet av tidigare presenterad forskning och dels från anknytningsteorin.

5.1 Mottagandet

5.1.1 Mottagandet av barnen

Vår empiri visar att det första mottagandet av barnen i anvisningskommunerna sällan föregås av någon omfattande utredning. Flertalet kommunföreträdare menade att det inte görs någon utredning av hur barnen har det utan att den utredning som görs mer är ett formellt beslut om placering, vilka fattas i samtliga fall där omyndiga barn och ungdomar placeras hos annan än vårdnadshavaren. I vissa fall har barn definierats som ensamkommande av Migrationsverket då de redan bott i eget boende i en anvisningskommun, främst hos en familj till vilken de har släktband. Även i dessa fall krävs att kommunen kontrollerar förhållandena kring barnet för att kunna ge familjen ett godkännande. En kommunföreträdare menade att det, under placeringens gång, ständigt framkommer nya uppgifter vilket innebär att man kontinuerligt måste bevaka de svårigheter som kan uppkomma. I de fall placeringen havererar måste ett annat familjehem hittas eftersom kommunens åtagande kvarstår.

En kommunrepresentant påpekade att det är Migrationsverket som beslutar vilka barn som ska komma till vilken kommun men att det kan vara möjligt att göra en matchning. Även andra kommunföreträdare nämnde att någon form av matchning hade gjorts eller skulle göras. En matchning kan sägas gå i linje med vad Kristal-Andersson (2001) anser vad gäller placering av barn hos vuxna som inte ser ut och talar som barnet, något som kan inverka negativt på barnets tillit och ha stor påverkan på barnets fortsatta tillvaro.

En företrädare berättade att kommunen särskilt efterfrågade en matchning, med tanke på den stora grupp med samma etniska bakgrund som man redan hade boende i kommunen och som man menade skulle bistå kommunen och finnas som stöd för ensamkommande barn med denna etniska tillhörighet. Kommunföreträdaren menade att önskemål utifrån kriterierna språklig eller kulturell tillhörighet dock inte var möjliga vid denna tidpunkt varför en

matchning inte kom till stånd. Daniel et al (1999) menar att bland annat symboler, berättelser och språk kan bidra till känslan av att ha en trygg bas, varför vi utifrån anknytningsteorin menar att det borde gynna ett barn när en matchning kan genomföras då denna kan tillförsäkra barnet några av de faktorer som är det bekant och till viss del bidra till den trygga basens effekt. Daniel et al (1999) menar även att adolescensen kan bli särskilt betydelsefull för ungdomar ur etniska minoritetsgrupper då de under denna period utforskar och utvecklar den egna etniska identiteten.

När det gäller de tillfälliga boendena sker det första mottagandet på Migrationsverket där boendepersonal hämtar barnet. Det sker sedan ett introduktionssamtal på boendet där man berättar var barnet har hamnat och vad boendet kan ställa upp med respektive vad som är Migrationsverkets roll. Därefter öppnar boendets socialsekreterare en utredning där barnet får berätta om sig själv och om det har några speciella behov.

5.1.2 Vad vet kommunerna om barnen innan de kommer?

Flertalet av kommunföreträdarna menade att de inte har fått någon utförligare information om de barn som anlant eller kommer att anlända. Det som kommunerna fått kännedom om var i princip barnets namn och, om barnet redan bodde i kommunen, namnet på den person som barnet bodde hos. Flertalet av kommunföreträdarna sade sig önska mer information, bland annat kring hur barnen har hanterat och löst sin situation under tiden de varit i Sverige samt vilka behov barnen har så att ett mottagande kan förbättras. I de fall det fanns ett godkännande från barnet och god man fanns möjlighet att ta del av utredningen från Migrationsverket, i andra fall var uppfattningen att vad barnen tidigare har upplevt är sådant som barnet eller god man i så fall berättar om när barnet kommer till kommunen.

En kommunföreträdare uppgav att kommunen fick viss information från det tillfälliga boendet men att man önskat få veta mer. Företrädarna för de tillfälliga boendena bekräftade att det i samband med att ungdomen flyttar till en anvisningskommun skickas med en sammanfattning om exempelvis vad ungdomen har för bakgrund och behov. Kommunrepresentanterna gav olika förklaringar till varför de inte fått mer information från Migrationsverket, en del menade att det berodde på att det inte fanns ett upparbetat samarbete medan andra menade att det handlade om att uppgifterna var sekretesskyddade.

5.1.3 Det förändrade mottagandet

När vi bad om intervjupersonernas ståndpunkt i påståendet att socialtjänsten har större kompetens än Migrationsverket för att ta hand om ensamkommande barn, vilket var en av anledningarna till det förändrade mottagandet, instämde flertalet av kommunföreträdarna samt företrädarna för de tillfälliga boendena. Liksom Brendler-Lindqvist (2004) framhåller i sin rapport menade man att det, i kommunerna, både finns resurser och erfarenhet av att arbeta med barn i utsatta situationer och hantera vård utifrån institutioner och familjer. Man menade att det särskilt vad gäller familjehem finns en större kompetens. En kommunföreträdare betonade att socialtjänsten även har större resursmässiga möjligheter att hjälpa barnen än vad Migrationsverket har. En annan kommunrepresentant var mer tveksam till den befintliga kompetensen och uttryckte:

Man kan ju inte säga att det är så i dagsläget, att socialtjänsten har större kompetens eftersom Migrationsverket har byggt upp en kompetens under många år. Men om kommunerna har det... Ja, vi kommer ju att få det. Min kommun har det inte i dagsläget. Vi har aldrig jobbat med ensamkommande flyktingbarn. Det handlar om att bygga upp nya verksamheter.

Kommunföreträdarna menade överlag att man inte märkt av några större svårigheter med det nya systemet där ansvaret för boende och omvårdnad vilar på kommunen. Någon menade dock att det är alltför tidigt att svara på då man ännu inte har tagit emot några ensamkommande barn och därmed påbörjat det aktiva arbetet. Ett par av kommunrepresentanterna menade att ensamkommande asylsökande barn är en ny målgrupp vilket även satt sin prägel på arbetet. En kommunrepresentant menade dock att skillnaden inte är stor mellan denna grupp och andra målgrupper förutom att det är mer att sätta sig in i. En annan kommunföreträdare menade att det faller under samma uppdrag att placera ett ensamkommande asylsökande barn som att placera andra barn. Förvisso ställer det andra krav men det poängterades samtidigt att många av de barn som företrädaren träffar befinner sig i kris, oavsett etnisk bakgrund. En tredje påpekade att de svårigheter som uppstått var sådana som redan innan mottagandet fanns med i beräkningarna. En reservation som delades av många var dock svårigheten att finna bra placeringar.

Aldgate och Jones (2006) menar att barn som hamnar inom vårdsystemet behöver omsorgsgivare som är erfarna och säkra i sin egen anknytning. Detta för att barnen ska få det mottagande de behöver för att inte psykisk hälsa och utveckling ska påverkas negativt.

Företrädaren för en av de kommuner som tagit emot ensamkommande barn menade att man haft tur som funnit så pass kvalificerade familjehem då detta visade sig vara en förutsättning för att kunna hantera de svårigheter som uppkom.

Inte heller representanterna för de tillfälliga boendena ser svårigheter med det nya systemet utan anser att det är övervägande fördelar med att ansvarsområdena fördelas. Man upplever även att barn som kommer till lite mindre kommuner ofta får ett bättre mottagande och ges betydligt större möjligheter att exempelvis komma ut i arbetslivet. Enligt företrädarna för de tillfälliga boendena arbetar man under hela vistelsen med att försöka skapa en positiv attityd bland ungdomarna till att komma ut i kommunerna. Man ser dessutom till att tid passerar från det att barnet får besked om anvisningskommun till dess att barnet flyttar över så att man kan ta reda på så mycket som möjligt om placeringen. Vi menar att det som de tillfälliga boendenas representanter ger uttryck för kan jämföras med vad Daniel et al (1999) beskriver som ett bra förhållningssätt där man gör barnet involverat i sin framtida boendesituation genom att göra besök och tillåta dem en lämplig grad av beslutsrätt över sin framtida boendesituation, något som kan förhindra att barnet utvecklar inlärld hjälplöshet. Hjern (2006) menar även att inflytande på var man bosätter sig är en viktig del i återskapandet av det sociala nätverk som framgår av tidigare forskning.

5.1.4 Förberedelser

I vår empiri framträder stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller vilka förberedelser som gjordes alternativt görs för att ta emot de ensamkommande barnen. En kommunföreträdare berättade hur man tidigt förberedde mottagandet:

Vi bjöd in Migrationsverket och dåvarande Integrationsverket för att träffa våra ansvariga chefer, alla de som skulle bli berörda av ett mottagande av ensamkommande flyktingbarn. I första hand socialtjänst och skola men även sjukvård och barn- och ungdomspsykiatri. Vi försökte förankra det hos alla de förvaltningar som skulle komma att beröras.

En kommun förberedde mottagandet genom att tala med det aktuella familjehemmet om flyktingkap och vad det skulle kunna innebära men litade i övrigt till de resurser som redan fanns i familjehemmet, som exempelvis samma språktillhörighet. Ett par kommuner beskriver hur de primära förberedelserna bestod av att se över tillgången till familjehem och genomföra den process som ett rekryterande innebär. I ett par anvisningskommuner saknades förberedande kontakt med Barn- och ungdomspsykiatri, vilket kan jämföras med Hjerns

(2006) påpekande om vikten av att ha tillgång till en flyktingpsykiatrisk specialkompetens. Vissa ensamkommande barn hade emellertid kontakt med flyktinghälsan i Malmö sedan tidigare. Enligt Hjern (2006) är det av stor vikt då man planerar för flyktingmottagandet i kommunerna att man beaktar de behov av insatser som barnen har i sin vardagliga miljö då de sociala livsvillkoren till stor del avgör den långsiktiga anpassningen. Daniel et al (1999) menar att ungdomar kan få svårt att upprätta stödjande nätverk då de anknytningar som funnits under uppväxten utsätts för avbrott under den strävan mot självständighet som Bloss (1979) kallar den andra individuationen. Målet med denna är bland annat är att frigöra sig från föräldrar (Bloss 1979), bilda en självständig identitet (Howe 1995) och finna en annan trygghet (Broberg et al 2006:239, 259).

Några kommunföreträdare berättade hur man har börjat inventera de resurser som finns att tillgå i kommunens fritidsmiljö. Merparten av de kommuner som vi talat med som ännu inte tagit emot något barn har börjat utveckla rutiner för ett samarbete med exempelvis vårdcentral och skola. Ett liknande förberedande föregick även öppnandet av asylhemmet Origo (Brendler-Lindqvist 2004) där personalgruppen under en månad fick förbereda mottagandet genom att utarbeta mål, riktlinjer och rollfördelning samt etablera kontakter med berörda parter, något som enligt den andra uppföljande rapporten (Brendler-Lindqvist 2005) visade sig slå väl ut.

I de aktuella anvisningskommunerna befann man sig dock fortfarande i en ovisshet som kan illustreras genom följande representants uttalande:

Alla vet vad som är ditt och mitt och vad man ska göra, men än så länge har vi inte fått något barn. Vi befinner oss fortfarande vid det första steget. Vi är nybörjare och öppna för alla möjliga förslag för att hitta ett bra sätt att ta emot de här barnen.

En annan kommunföreträdare uttryckte:

Det är klart att det har varit många funderingar kring hur det blir. Kommer de här ungdomarna att vilja bo här? Vår ambition är ju att de ska beredas så goda förutsättningar att de väljer att stanna. Men kommer de att känna att de har förutsättningar att bo här?

5.1.5 Sammanfattning

Den första analysdelen visar att mottagandet i kommunerna sällan föregås av en omfattande utredning. Flertalet av kommunföreträdarna önskade utförligare information om barnen och dess behov även om viss information framkom från det tillfälliga boendet i samband med överflyttningen och ibland genom Migrationsverket utredning. I vissa fall har en matchning varit möjlig. Flertalet av intervjupersonerna ansåg socialtjänsten ha större kompetens att ta hand om ensamkommande barn. Ett fåtal definierade ensamkommande barn som en ny målgrupp som präglade arbetet medan andra menade att skillnaden inte är stor mellan denna och andra målgrupper. De förberedelser som gjordes och görs skiljde sig åt väsentligt. Vissa kommuner började tidigt förbereda mottagandet medan andra förlitade sig på befintliga resurser. Merparten av kommunerna hade börjat uppbygga rutiner för samarbete med vårdcentral och skola och vissa hade inventerat resurser i fritidsmiljön.

5.2 Behov och insatser

I denna del kommer vi utifrån vår teori att se vilka behov som intervjupersonerna anser att de ensamkommande asylsökande barnen har samt vilka insatser som görs.

5.2.1 Behov

Tidigare forskning har visat att situationen där barn i varierande grad är traumatiserade inte har uppmärksamats (Lundqvist 2006). Vi har i vårt material dock funnit att företrädarna för kommunerna uppmärksammat risken för att barnen upplevt trauman. Samtliga representanter för kommunerna menade att barnen har upplevt trauman eller att det finns en risk för att de har upplevt traumatiska händelser. En kommunföreträdare menar att barnen därför kan ha symptom som PTSD. Flera representanter nämnde att det innebär ett trauma i sig att lämna eller mista sina föräldrar. En kommunföreträdare ansåg att alla barn som är i situationen som ensamkommande asylsökande befinner sig i en existentiell kris och att det är individuellt vilka behov de har för att ta sig ur krisen. Samma kommunföreträdare menar att barnen kan behöva bearbeta sina upplevelser med psykiatrisk hjälp. Tidigare forskning bekräftar även att majoriteten av ensamkommande asylsökande barn uppvisar psykiska symptom som ett resultat av trauman (Brendler-Lindqvist 2004). En företrädare för de tillfälliga boendena formulerade barnens situation som följande:

Många har traumatiska upplevelser bakom sig, har inte föräldrarna kvar i livet och är oroliga för syskon som man inte riktigt vet var de är någonstans.

Representanterna för de tillfälliga boendena menade att barnen mestadels är positiva men att det finns de barn som mår mycket dåligt och som exempelvis får panikångestattacker och uppvisar självskadebeteende. Den bild intervjupersonerna ger av barnen är att de befinner sig i en dramatisk livssituation och det är vid dessa tillfällen som anknytningssystemet enligt Broberg et al (2006) aktiveras. För att barnet ska bli tryggt kan det krävas att anknytningssystemet är fysiskt närvarande, något vi menar är en uppenbar svårighet i de ensamkommande barnens fall. Som samtliga intervjupersoner menade har barnen genomgått eller kan ha genomgått trauman eller krisreaktioner, något som enligt anknytningsteorin innebär att barnen behöver närhet till sin anknytningssystemet. I detta fall är det bland annat förlusten av anknytningssystemet som bidrar till traumat eller krisen och därmed kan barnet inte vända sig till sin trygga bas för att återfå känslan av trygghet. Med tanke på detta menar vi att det är intressant att se vilka insatser som är aktuella i kommunerna och i de tillfälliga boendena.

5.2.2 Insatser kring barnens psykiska hälsa

Flertalet av kommunrepresentanterna menade att barnen har behov av samtalsstöd. En del hade förberett barnens ankomst genom kontakt med Barn- och ungdomspsykiatri (BUP) och andra menade att om barnen hade djupare psykiska problem skulle BUP kontaktas. En annan kommunföreträdare påpekade vikten av att det måste finnas beredskap för att barnen kan ha väldigt stora behov av insatser. De två strategier som finns vid förebyggandet av psykisk ohälsa som presenterats i tidigare forskning (Hjern 2006) finns även representerade i vårt material. En del kommuner har använt sig av en högriskstrategi där det är några av de ensamkommande asylsökande barnen med speciell problematik som får kontakt med BUP. Andra kommuner har istället använt sig av en befolkningsbaserad strategi där alla ensamkommande asylsökande barn anses behöva psykiatrisk hjälp. I tidigare forskning är det den sistnämnda metoden som förespråkas med hänvisning till att majoriteten av barnen mår psykiskt dåligt (Hjern 2006).

Även de insatser som barnen erbjuds på de tillfälliga boendena berör den psykiska hälsan. Det innebär att en psykolog från flyktinghälsan kommer till boendet för att tala med dem som har behov av detta, att teamet för krigs- och tortyrskadade från BUP har samtalsgrupper och att Rädda barnen vissa dagar har läxhjälp. Företrädarna för de tillfälliga boendena nämner att personalens uppgifter även har kommit att handla om terapeutiska samtal med barnen, trots avsaknaden av formell utbildning. Orsaken till detta är enligt företrädarna att det finns stora

begränsningar i vad barnpsykiatri kan erbjuda och vid behandling behöver det finnas en regelbundenhet under en längre tid, vilket är svårt att uppnå då det finns en osäkerhet kring hur länge barnen kommer att stanna.

En kommunrepresentant menade att det först är när barnet kommit till ett grupphem eller familjehem som eventuella symptom på trauman eller andra kriser blir synliga. Detta höll en företrädare för ett tillfälligt boende till viss del med om och menade att det fanns ett tydligt mönster där barnen till en början klarade sig ganska bra men där verkligheten så småningom hann ikapp. Barnen behövde i den situationen professionella att tala med för att bearbeta händelser. Behovet av samtalsstöd är något som även van Willigen (2005) uppmärksammar i sin forskning där han menar att terapi och hälsofrämjande aktiviteter kan öka barnens välmående. Flertalet av intervjupersonerna uppger att barnen är i behov av samtalsstöd med anledning av de traumatiska upplevelser de genomgått. Även i tidigare forskning framgår att traumat bör uppmärksammas vilket Gustavsson (2006) men även Lundqvist (2006) påpekar. Även Kristal-Andersson (2001) menar att det inte får förglömmas att barnen befinner sig i en kris och bör behandlas på samma sätt som traumatiserade barn. Om barnet förlorar sin anknytningsperson behöver barnet få sörja förlusten och finna en ny anknytningsperson (Aldgate & Jones 2006). Det är vidare viktigt att barnet ser sin livshistoria som sammanhängande, vilket kan åstadkommas då barnet på olika sätt tillåts ge uttryck för sorgen (Daniel et al 1999).

Det verkade dock finnas en osäkerhet kring vilka förväntningar som finns från politiskt håll och vissa oklarheter kring vilka insatser kommunen skulle erbjuda och vad som skulle göras för dessa barn. En kommunföreträdare menade följande:

Man går inte in med alla typer av insatser direkt eftersom... ja man räknas inte som en kommuninvånare på samma sätt som de som då har tillåtelse att få stanna i Sverige.

Samma kommunrepresentant menade av denna anledning att samtalsstöd inte ingår i insatserna för ensamkommande asylsökande barn, trots att representanten ansåg att barnen utan tvivel är i behov av samtalsstöd. Kommunrepresentanten menade att kommunen i övrigt inte gör några insatser innan barnet får uppehållstillstånd, förutom i de fall de behöver ingripa för ett barns skydd. I socialtjänstlagen betonas dock vistelsebegreppet där kommunen åläggs det yttersta ansvaret för att samtliga barn, oavsett medborgarskap, som befinner sig i kommunen tillförsäkras sociala insatser utifrån sina behov.

Å andra sidan fanns det kommunföreträdare som poängterade att de ensamkommande asylsökande barnen enligt lag har samma rättigheter som alla andra barn i Sverige.

5.2.3 Övriga insatser

Insatser i barnens vardagsmiljöer, vilka Hjern (2006) menar ska eftersträvas, innebär att det förebyggande arbetet ska baseras på primärvård och skola samt att det ska finnas resurser med kompetens inom flyktingpsykiatri. Ett par kommunföreträdare nämnde att det är viktigt att barnen börjar skolan, dels för att barnen själva ofta efterfrågar detta och dels för att de ska lära sig svenska och lära sig mer om landet. En kommunrepresentant nämnde att de skulle använda sig av den befintliga verksamheten som skola, vårdcentral och öppenvård. Inom den kommunala skolan fanns sedan tidigare förberedelseklasser samt hemspråklärare, vilket även de ensamkommande asylsökande barnen skulle få ta del av.

Sett till anknytningsteorin är det viktigt att ungdomen upprättar stödjande nätverk om anknytningar avbrutits under uppväxten. I annat fall finns det risk för att barnen blir socialt isolerade (Daniel et al 1999). I vårt material nämnde en kommunrepresentant betydelsen av nätverk, övriga kommunföreträdare lade istället stor vikt på kontakten med skola och vårdcentral. Kommunrepresentanten som nämnde vikten av att barnen knöts till föreningslivet menade att det för kommunens del innebär att upprätta ett samarbete med föreningar som finns i omgivningen. Även företrädarna för de tillfälliga boendena menade att det är viktigt att barnen aktiverar sig och därför försökte personalen hjälpa barnen att hitta fritidsaktiviteter. Även i tidigare forskning har det uppmärksammats att ett socialt nätverk utgör en god förutsättning för att barnen ska klara sig bra i framtiden (Hjern 2005). Andra insatser som kan ses i förhållande till tidigare nämnd forskning, och som uppmärksammades av representanterna för de tillfälliga boendena, var att hjälpa barnen att komma in i samhället, lära sig svenska och bearbeta tidigare upplevelser. Personalens arbetsuppgifter var till stor del praktiska, som att åka till tandläkaren, flyktinghälsan och Migrationsverket.

Representanterna för de tillfälliga boendena menade att en grundläggande arbetsuppgift är att erbjuda trygghet och rutin. De framhöll vidare att personalen inte försöker ersätta barnens föräldrar men att de försöker vara en förebild och ge barnen den uppmärksamhet som en förälder skulle ge sitt barn och även, som de menade, ge barnen en grund att stå på. Varje barn får också en kontaktperson i personalen. En företrädare för ett tillfälligt boende formulerade sig så här om personalens förväntningar på barnen:

... man har de förväntningar som föräldrar har på sina barn och jag menar många hittar ju en sådan relation här som jag kan tänka mig kommer att finnas kvar resten av livet.

5.2.4 Frigörelse

Företrädarna för de tillfälliga boendena menade att personalen även blir en ställföreträdande förälder och en auktoritet för barnet. De uppmärksammade även hur barnen försöker frigöra sig från de gränser som personalen satt upp, vilket de menade hänger samman med att barnen är i tonåren. Vi menar att representanterna för de tillfälliga boendena här belyser en viktig aspekt av de ensamkommande asylsökande barnens dilemma. Vi tolkar det som att representanterna menar att barnen finner en ny anknytningsperson i personalen som de även ska frigöra sig ifrån. Enligt anknytningsteorin behöver barnen ha en trygg bas för att kunna utforska och utveckla en självständighet (Feeney & Collins 2004). Representanternas uttalande om att de ses som en ställföreträdande förälder kan jämföras med anknytningsteorins betoning på närheten till en trygg bas (Perris 1996, Broberg et al 2006 och Daniel et al 1999). Representanterna beskriver vidare att de uppmuntrar barnen till att utforska sin omgivning och upprätta nya sociala nätverk, vilket kan relateras till den trygga basens funktion för att utveckla en självständighet (Perris 1996, Howe 1995 och Daniel et al 1999).

Anknytningsteorin uppmärksammar svårigheterna med att finna en ny anknytningsperson samtidigt som barnet är i en fas av frigörelse från sin trygga bas (Daniel et al 1999). Detta kan jämföras med att barnen inte kommer att stanna på det tillfälliga boendet, vilket resulterar i ytterligare en separation då barnet kommunplaceras. Som Aldgate och Jones (2006) påpekar kan flera separationer enligt anknytningsteorin bidra till att barnet känner sig oälskat. De menar vidare att barn behöver kontinuitet, uppmärksamhet och gensvar på sina behov för att den psykiska hälsan inte ska bli lidande. Daniel et al (1999) poängterar att professionella enbart tillfälligt bör utgöra en trygg bas. Personalen på de tillfälliga boendena kan i sin yrkesutövning sägas utgöra professionella som därmed utifrån Daniel et al (1999) enbart bör fungera som en tillfällig trygg bas. Vi menar därför utifrån anknytningsteorin att det finns en risk med att barnen stannar alltför länge på de tillfälliga boendena.

5.2.5 Sammanfattning

Överlag innebar insatserna för de ensamkommande asylsökande barnen att behovet av samtalsstöd uppmärksammades men att kontakt med barnpsykiatrien endast förbereddes i ett

par kommuner. I stort sett använde sig kommunerna av befintliga resurser och kontakter när det gällde övriga insatser. Tidigare forskning har visat att en grund för en god psykisk hälsa är känslan av sammanhang som kan uppnås genom att se till att barnen går i skola och deltar i fritidsaktiviteter och föreningsliv samt har ett socialt nätverk (Brendler-Lindqvist 2005). De insatser som görs menar vi delvis är i enlighet med de sätt som Daniel et al (1999) menar finns för att minska sorgereaktionerna. Det sociala stöd som författarna anser som viktigt är något som representanterna för de tillfälliga boendena uppmärksammar men som bara ett fåtal kommunföreträdare nämner. När det gäller återupprättande av livsmönster och utveckling av nya nära relationer kan sägas att flertalet av kommunföreträdarna och båda representanterna för de tillfälliga boendena menar att det är viktigt att barnen börjar i skolan. Det var emellertid endast en kommunrepresentant som nämnde betydelsen av nätverk medan det uppmärksammades av båda företrädarna för de tillfälliga boendena. Tillgången till krisintervention, vilken Daniel et al (1999) menar kan minska sorgereaktionen, är något som de flesta intervjupersoner har tagit fasta på.

5.3 Placering

Det stora flertalet av kommunerna har valt att placera barnen i familjehem. Vi var därför intresserade av att se till vilka skäl som låg bakom eftersom placering är en konkret insats som görs i alla anvisningskommuner och som bör göras utifrån barnets behov. På de tillfälliga boenden som vi besökte fanns enbart pojkar placerade. Då det kommer få ensamkommande flickor placeras dessa i familjehem eller jourhem. Även för yngre pojkar ordnas andra boendeformer. Många av dem får dessutom tidiga anvisningar.

5.3.1 Placering – familjehem eller grupphem

Samtliga anvisningskommuner poängterade att det är svårt att finna familjehem och att det kan ta lång tid. Cederström (2005) bekräftar detta och menar att en anledning till svårigheten att rekrytera familjehem kan vara att båda föräldrarna i en familj idag förvärvsarbetar i större utsträckning än tidigare. En kommunföreträdare nämnde företrädesvis kommunens höga förvärvsfrekvens och problemet att kombinera uppdraget som familjehem med ett förvärvsarbete som anledningar till att rekryteringen försenats. Några kommunföreträdare menade att det är särskilt svårt att finna familjehem till ungdomar med annan etnisk bakgrund.

Det fanns olika anledningar till att kommunerna valt att placera de ensamkommande barnen i familjehem. Flera kommunföreträdare menade att det var den placeringsform som de trodde

mest på, andra uppgav att ett gruppboende inte var aktuellt på grund av bostadsbrist och flera menade att ett ökat antal mottagna barn skulle kunna aktualisera ett gruppboende. Det var någon kommunrepresentant som menade att en placering i form av familjehem var ett politiskt beslut och något som även fanns med i riktlinjerna från Migrationsverket. Hessle (2003) framhåller familjehemmets traditionellt starka ställning som den mest föredragna formen för vård utanför hemmet, särskilt vid långvariga placeringar av barn i åldern 13-17 år.

Då ett gruppboende ansågs aktuellt motiverades detta med svårigheten att finna familjehem överlag och den specifika svårigheten att finna familjehem till ungdomar som talade ett annat språk än svenska och som kom från andra kulturer med andra traditioner. Någon kommun öppnade upp för möjligheten att finna alternativa boendeformer utöver familjehem till de ensamkommande barnen beroende på barnets behov.

En kommunföreträdare menade att det ställs större krav på de familjehem som ska ta emot ett ensamkommande barn än det gör på ett vanligt familjehem. Förutom att förstå och handskas med de uppbrott och trauman som barnen har gått igenom och fortfarande genomlever så karakteriseras den beredskap som måste finnas i familjehem för ensamkommande barn av en oförutsägbarhet då socialnämndens medgivande inte gäller för ett specifikt barn som vid vanliga familjehemsplaceringar. En kommunföreträdare menade att man noga upplyste dem som ansökte om att bli familjehem om vad det skulle kunna innebära, vilket fick till följd att ett par av dessa tog tillbaka sin ansökan.

Erfarenhet och kompetens inom organisationen är något som Brendler-Lindqvist (2004) menar krävs för att arbeta med ensamkommande asylsökande barn men det behövs även utarbetade metoder och modeller. Även Lundqvist (2006) uppmärksammar risken med att fortsätta arbeta utifrån organisationens befintliga teorier och verksamhetsmodeller. Författaren menar att det fordras speciella arrangemang som kan erbjuda mer hjälp och stöd då de ensamkommande asylsökande barnen är en särskilt utsatt grupp. En kommun som har valt att öppna ett boende för de ensamkommande barnen har anställt en socionom som ansvarig för boendet samt sex övriga personer som tidigare arbetat med ungdomar eller själva varit familjehem. Personalgruppen på boendet utbildar sig för tillfället för att arbeta med just denna grupp, genom exempelvis besök på redan etablerade grupphem där man kan träffa personal och knyta kontakter, vilket enligt en representant är den bästa utbildning som finns att tillgå.

I miniminormerna för mottagande av asylsökande (Europeiska Unionen 2003) betonas just vikten av att barnens behov tillgodoses av personal med lämplig utbildning. Vad gäller

kommunernas särskilda kompetens att arbeta med dessa barn menar merparten av intervjupersonerna att det saknas fastlagda utbildningar men att det har erbjudits enstaka föredrag arrangerade av exempelvis Migrationsverket och Swera (Swedish Refugee Aid). En annan kommunrepresentant menar att man i utbildningssyfte på eget initiativ har bjudit in föreläsare till sin kommun som på olika sätt berört frågor kring kultur och etnicitet.

På de tillfälliga boendena poängterade man betydelsen av högskoleutbildad personal, en riktlinje som man tidigt var klar över. Boendestödjarna har ofta enskilda samtal på kvällar och nätter med ungdomar som mår psykiskt dåligt, vilket kräver kompetens i samtalsmetodik samt kunskap om kriser och dess förlopp, något som Brendler-Lindqvist (2004) särskilt betonar vikten av. Även Lundqvist (2006) understryker behovet av utbildning kring krisintervention och de förutsättningar som särpräglar arbetet med ensamkommande asylsökande barn. I övrigt menade intervjupersonerna att en utbildning som särskilt berör ensamkommande barn saknas då socialtjänsten relativt nyligen börjat arbeta med denna grupp.

5.3.2 Kulturaspekten vid placering

Flera kommuner eftersträvar att matcha barnens religiösa och kulturella tillhörighet med familjehemmets. Studier av Daniel et al (1999) samt Thoburn et al (2000) visar att ett hänsynstagande till etniska faktorer då man beslutar att stadigvarande placera barn och ungdomar utanför hemmet får positiva effekter i form av att kontinuitet upprätthålls vad gäller erfarenhet, förståelse och stolthet över det egna ursprunget. Även Skytte (2002) betonar det trångmål det innebär att skapa kontinuitet i barns religiösa, etniska och kulturella bakgrund när familjehemmets bakgrund avviker från barnets. Thoburn et al (2000) menar att barnet besparas ytterligare påfrestningar om det förutom separationen från sin biologiska familj undgås att separera från sin etniska och kulturella bakgrund. Dessa känslor var särskilt framträdande bland äldre barn. Enligt Cederström (2005) ska möjligheten att placera barnet hos släkting eller annan närstående person beaktas i första hand.

En svårighet som en kommunföreträdare uppmärksammade var hur en del barn uppfattade myndighetspersoner. Kommunföreträdaren menade att barnen kommer från länder där myndigheter ofta representerar något annat än i Sverige, vilket fanns i åtanke vid möte med barnen. En företrädare för ett tillfälligt boende menade att somliga barn i början av sin vistelse på boendet kan ha svårt att skilja den befattning som handläggaren på Migrationsverket har från boendestödjarnas funktion. Det händer att man tror att boendets personal har inflytande över asylprocessen och man finner stor tillfredsställelse i insikten om att så inte är fallet.

En kommunrepresentant betonar språkets betydelse för barnen:

Att möta ett familjehem som talar samma språk kan göra att man får svar på många frågor och att man kan se dem som förebild, att man kan få tillbaka hoppet. Kanske kan de tipsa om olika saker i föreningslivet och kanske ser de annorlunda på livet.

Enligt Skytte (2002) underlättas barnets anpassning om barnet kan spegla och känna igen sig själv i sin kontext. En förändring av det språk som talas i barnets vardagsmiljö utgör en väsentlig känslomässig brytpunkt för barnet då känsliga och personliga omständigheter mest effektivt förmedlas på det egna modersmålet. I stort sett samtliga kommunrepresentanter samt företrädarna för de tillfälliga boendena menade att man använder tolk i situationer där man behöver vara tydlig eller där barnen känner att de behöver utveckla sig. Förutom ovan nämnda svårigheter menar Thoburn et al (2000) att fosterföräldrar med annan etnisk bakgrund än barnet stöter på allt fler svårigheter än de med samma etniska bakgrund.

5.3.3 För- och nackdelar med familjehem kontra grupphem

Den gemensamma uppfattningen bland kommunföreträdarna gällande för- och nackdelar med familjehem kontra grupphem var att familjehemmet kan erbjuda en familjelik miljö som man eftersträvar när det gäller alla placeringar. En nackdel är att de ensamkommande barnen övervägande utgörs av äldre barn som kanske inte är så intresserade av att få en ny familj utan mer vill ha någon form av bas att gå vidare ifrån. Tidigare forskning av Vinnerljung et al (2001) vittnar om den ökade risken för sammanbrott vid placeringar av äldre barn och Brendler-Lindqvist (2004) menar att just boendeformen familjehem ofta avbryts i förtid av framförallt ungdomar.

En kommunrepresentant menade att det i dessa fall finns en vinst i mer professionella familjehem som kan erbjuda stöd utan att själva ha så stora behov av närhet. Samma representant menade att de ungdomar som mår psykiskt väldigt dåligt kanske inte klarar ett boende i någon öppnare form utan kan komma att kräva någon form av institution med tillsyn. Denna problematik beskrivs av Andreassen (2003) som menar att en fördel med ett institutionsboende med hög grad av kontroll och restriktivitet är just att denna placeringsform har bättre förutsättningar att hantera ungdomar som kräver mer tillsyn. Även Brendler-Lindqvist (2004) betonar familjehemmets bitvisa otillräcklighet vad gäller ungdomar som, på grund av psykisk ohälsa, fordrar ständig beredskap.

Hjern (2006) menar att det sociala nätverket till stor del försvinner i en flyktingsituation och att det krävs att ett visst antal personer ingår i den flyktinggrupp som kommunplaceras för att ett socialt nätverk ska kunna återuppbyggas. När ett barn mist sin anknytningsperson menar Daniel et al (1999) att ett sätt att minska och förändra sorgereaktionerna är att ha tillgång till stöd från ett socialt nätverk utgörande av vänner och andra. Företrädarna för de tillfälliga boendena beskriver den starka sammanhållning som finns mellan ungdomarna.

En fördel med institutionsboende är de positiva grupprocesser som Brendler-Lindqvist (2004) menar kan uppkomma och som kan bidra till känslor av samhörighet, en känsla som företrädarna för de tillfälliga boendena menade är stark även efter det att ungdomarna flyttat ut. En nackdel med att bo på institution är de negativa grupprocesser som istället skapar passivitet och tröta, något som även uppstod på de tillfälliga boendena som en konsekvens av trångboddhet och en svår livssituation.

Några kommunföreträdare uppmärksammade svårigheten i att kontrollera att barnen har en bra tillvaro i familjehemmen då barnen inte talar svenska, vilket innebär att de är relativt utlämnade till familjehemmet. En kommunrepresentant lade stort ansvar på den gode mannen att se till att barnets bästa tillgodoses och menade att den hjälp som kommunen bistår med rör stöd till familjehemmet. Enligt Lundqvist (2006) krävs det stora stödfunktioner i arbetet med ensamkommande asylsökande barn för att de som arbetar med barnen ska kunna tillgodose barnens behov. Cederström (2005) menar att även familjehemsföräldrar måste erbjudas utbildning, handledning och stöd eftersom familjehemsplacerade barn ofta har komplicerade problem. Ett par kommunrepresentanter nämnde att de familjehem som tar emot ensamkommande barn kommer att erbjudas handledning av familjehemssekreterarna.

5.3.4 Ungdomarnas känslor inför kommunplaceringen

En av kommunrepresentanterna besvarar nedan frågan om hur man tror att de ungdomar som man tagit emot ser på att bli kommunplacerade:

Jag tror inte att de är där ännu att de orkar reflektera över att ha blivit placerade. Det är nog bara den starka viljan att överleva och få beskedet om uppehållstillstånd som hägrar. När de får sina uppehållstillstånd kan vi gå in i nästa fas med alla de frågor som väcks hos ungdomarna då de bara har att fokusera på en sak, att de ska stanna här nu.

Andra kommunrepresentanter berättade om hur barnen velat stanna kvar på det tillfälliga boendet eller hos släktingar som inte haft möjlighet att bli godkända som familjehem. I övrigt rådde en stark förhoppning om att barnen som kommer till anvisningskommunen ska trivas. Företrädarna för de tillfälliga boendena som har daglig kontakt med ungdomarna menade att beskedet om kommunplacering väcker mycket känslor. Vissa ser det som en lättnad att få ett eget rum och bättre ställt materiellt sett. Andra ser det som det värsta som kunde hända dem då de tvingas separera från det som blivit deras vardag; de andra ungdomarna, personalen och staden. Många av ungdomarna har kvar kontakten till boendet även efteråt.

5.3.5 Sammanfattning

Som vi har sett i denna analysdel väljer majoriteten av kommunerna att placera barnen i familjehem trots betoningen på den generella svårigheten med att finna dessa, i synnerhet till ungdomar med annan etnisk bakgrund. Motiveringen till familjehem som placeringsform var att man trodde mest på detta alternativ och att få barn inte aktualiserade ett gruppboende. Uppfattningen var dock att familjehem kan vara mindre lämpligt då det gäller äldre barn. För barn som mår psykiskt dåligt sågs en vinst i mer professionella familjehem eller en institution med högre grad av tillsyn. Flera kommuner eftersträvar att matcha barnets och familjehemmets språkliga och kulturella tillhörighet. I vissa kommuner kommer familjehemmen att erbjudas handledning. Vad gäller kommunens kompetens framgår att det saknas fastlagda utbildningar för att arbeta med denna grupp.

6 Avslutande diskussion

Vi har utifrån syfte och frågeställningar beskrivit och analyserat behov och insatser för ensamkommande asylsökande barn. Vi har sett till hur anvisningskommunerna uppfattar denna grupps behov och hur kompetensen ser ut i anvisningskommunerna för att arbeta med denna grupp utifrån sociala insatser. Vi har även belyst hur mottagandet av ensamkommande asylsökande barn har planerats.

Det vi har kunnat se är att det första mottagandet sällan innebär en omfattande utredning kring barnets behov utan att det snarare är ett formellt beslut om placering. Vi finner detta anmärkningsvärt då ett av skälen till det förändrade mottagandet var att stärka de ensamkommande barnens rättssäkerhet genom att tydliggöra ansvarsfördelningen mellan Migrationsverket och kommunerna (Justitiedepartementet 2004). Det innebär att kommunerna enligt socialtjänstlagens vistelsebegrepp ska utreda barnens behov. Som tidigare påtalats (Rimsten 2006) finns det svårigheter i utredningsarbetet kring ensamkommande barn då informationen om barnets bakgrund är knapphändig. Vi menar dock att det finns en brist i utredningsförfarandet om det inte sker en omfattande utredning, då ensamkommande barn ska behandlas likvärdigt med andra barn i kommunen i enlighet med socialtjänstlagen.

Det har framgått både i tidigare forskning och i teori att det är fördelaktigt om någon form av matchning mellan barnet och familjehemmet gällande kulturell och språklig tillhörighet kan åstadkommas. Vi har funnit att det råder delade meningar bland intervjupersonerna om huruvida detta är möjligt, men det framhålls av samtliga att det är eftersträvansvärt. Dock verkar problem finnas ur praktisk synpunkt, vilka till stor del handlar om den begränsade information om barnen som kommunerna får innan de kommer. Detta försvårar en matchning och även möjligheten att avgöra vilken placering som är lämpligast för det kommunplacerade barnet. Vi anser detta vara en angelägen fråga då det rör en viktig del av barnens liv. En större kunskap hos kommunen om det aktuella barnet samt barnens möjlighet till inflytande rörande sin boendesituation menar vi hade underlättat och förbättrat barnens situation.

Det framstår som att den största svårigheten kring mottagandet är att finna familjehem. De flesta kommunföreträdare verkar mena att familjehem är det bästa alternativet. Arbetet med att finna dessa är även en av de första förberedelser som kommunerna gör. Några av orsakerna till att det är svårt att hitta lämpliga familjehem är enligt flertalet av kommunföreträdarna barnens ålder samt kulturella och språkliga tillhörighet. Svårigheterna till trots är det få kommuner som överväger att starta ett gruppboende. Anledningarna till detta

skiftar men ett skäl som nämnts är bostadsbrist. Ett flertal menade att ett gruppboende kan aktualiseras först om kommunen tar emot fler barn. Det finns även en föreställning om att det är ett politiskt beslut att familjehem är den föredragna formen för placering.

Som vi har beskrivit i vår analys finns det både för- och nackdelar med såväl familjehem som gruppboende. Vi menar att det därför är viktigt att se till det aktuella barnet och vilka behov som finns, för att bestämma vilken placering som är lämpligast. Detta är dock inget som vi menar görs regelmässigt. Istället framhålls familjehemmens kvaliteter trots de svårigheter som finns med att finna kvalificerade familjehem. Vi anser att önskvärdheten av att använda sig av denna form av placering är tydlig även då kommunföreträdare uppmärksammat barnens skilda behov gällande boendeform och familjehemmens svaga områden.

En intressant aspekt i materialet menar vi är synen på huruvida de ensamkommande asylsökande barnen utgör en ny målgrupp eller ej. Uppfattningen i denna fråga anser vi delade kommunrepresentanterna i två läger och visade sig även påverka synen på insatser för barnen och behovet av utbildning för personal. Det stora flertalet av intervjupersonerna instämde i att socialtjänsten har en större kompetens att ansvara för ett mottagande av ensamkommande asylsökande barn. Några av de kommunrepresentanter som ansåg att de ensamkommande barnen är en ny målgrupp hade trots detta inte fortbildat sig. De flesta framhöll att det inte fanns några fastlagda utbildningar. Det framgick dock tydligt under intervjuerna att det efterfrågas en utbildning riktad till dem som arbetar med ensamkommande asylsökande barn. Som vi har sett i tidigare forskning betonas vikten av att se till dessa barns speciella behov och utveckla metoder för arbetet med denna grupp. Med tanke på att de behov som uppmärksammas i kommunerna berör krisintervention menar vi att det hade varit till gagn för barnen om detta hade ingått i personalens kompetens.

Vi har, liksom tidigare forskning och anknytningsteorin, tagit fasta på vilka behov som dessa barn anses ha. Att det råder en enighet kring vilka behov ensamkommande asylsökande barn har och risken för upplevda kriser och trauman menar vi fyller en funktion för att kunna bygga upp en verksamhet som kan tillgodose dessa behov. Vi menar dock att det finns en risk i att karakterisera en grupp utefter förväntade egenskaper och behov. Detta kan få till följd en stigmatisering där barnen tillskrivs en identitet utifrån sina erfarenheter som påför dem en förväntan om hur de bör känna sig. Vi menar att det därför är av största vikt att det är varje enskilt barns behov som uppmärksammas, och inte bara förväntade behov hos de ensamkommande asylsökande barnen som grupp. Detta är en kritik som även gäller oss själva

och studien vi genomfört, då vi också har utgått från de behov som kan förväntas finnas hos de barn som kommer. Och eftersom vi av etiska skäl inte har intervjuat några ensamkommande asylsökande barn har vi inte heller reviderat våra uppfattningar kring behovsaspekten.

Vi menar att den syn på kultur som har framträtt i vårt material bygger på ett antagande att kultur är statiskt. Detta synliggörs genom viljan att familjehemmet ska matchas med barnets kulturella och språkliga tillhörighet. Det verkar därmed finnas en tanke om att barnet och den familj som den matchas med delar en gemensam upplevelse av ett kulturellt ursprung. Som tidigare framgått menar vi att kultur konstrueras och reproduceras i det sociala samspelet. Det innebär enligt oss att kulturkrocken inte behöver bli en krock då kulturen konstrueras i själva mötet. Intentionen bakom en matchning är att det är till barnets bästa, men på grund av ovanstående menar vi att det är viktigare att det fokuseras på vilken form av placering som utifrån barnets behov är mest lämpligt. Anknytningsteorin förespråkar även en form av matchning, men vi menar att det inte får förglömmas att detta är en aspekt bland andra och att en teori inte kan göra anspråk på att förmedla hela sanningen om en komplex verklighet.

Vi menar att det är fortsatt viktigt att utvärdera hur mottagandet av asylsökande barn ser ut i både kommuner och tillfälliga boenden. Vi anser det vara meningsfullt att forska vidare kring ämnet och särskilt med en större fokusering på kulturella föreställningar än vad vi har haft för ambition att göra i denna studie.

Referenser

- Aldgate, J. & Jones, D. (2006) *The Place of Attachment in Children's Development*. I: Aldgate, J., Jones, D., Rose, W. & Jeffery, C. (red.) *The developing world of the child*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Andreassen, T. (2003) *Institutionsbehandling av ungdomar*. Stockholm: Gothia.
- Blos, P. (1979) *The Adolescent Passage. Developmental Issues*. New York: International Universities Press, Inc.
- Brendler-Lindqvist, M. (2004) *Att möta de ensamkommande barnen*. Stockholm: Rädda barnen.
- Brendler-Lindqvist, M. (2005) *Vem tar ansvaret för de ensamkommande barnen: En tvåårig uppföljning av 17 ungdomars möte med Sverige*. Stockholm: Rädda barnen.
- Broberg, A., Granqvist, P., Ivarsson, T., & Risholm Mothander, P. (2006) *Anknytningsteori. Betydelsen av nära känslomässiga relationer*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Cederström, G. (2005) *Källan till en chans. Nationell handlingsplan för den sociala barn- och ungdomsvården*. SOU 2005:81. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Daniel, B., Wassell, S. & Gilligan, R. (1999) *Child development for child care and protection workers*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Dyregrov, Atle (1997) *Barn och trauma*. Lund: Studentlitteratur.
- Europeiska Unionen (2003) *Rådets direktiv om miniminormer för mottagande av asylsökande i medlemsstaterna*. 2003/9/EG.
- Feeney, B. C. & Collins, N. L. (2004) *Interpersonal Aspects of Attachment*. I: Rholes, S. W. & Simpson, J. A. (red.). *Adult Attachment*. New York: The Guilford Press.
- Hammarberg, Thomas (2006) *Mänskliga rättigheter: konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.
- Hessle, S. (2003) *Sweden Country Report*. I: *Children and residential care: new strategies for a new millennium: 2nd international conference Stockholm, May 12-15, 2003: country reports 2003*. Stockholm: Department of Social Work, Stockholm University.

- Hjern, A. (2005) Refugee Children's Long-term Adaptation in Sweden; General Outcomes and Prognostic Factors. I: Andersson, H. E., Ascher, H., Björnberg, U., Eastmond, M. & Mellander, L. (red.) *The asylum-seeking child in Europe*. Göteborg: Centre for European Research at Göteborg University (CERGU).
- Howe, D. (1995) *Attachment Theory for Social Work Practice*. London: Macmillan.
- Justitiedepartementet (2004) Ds 2004:54. *Mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn)*. Stockholm: Fritzes offentliga publikationer.
- Kamali, M. (2002) *Kulturkompetens i socialt arbete – Om socialarbetarens och klientens kulturella bakgrund*. Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Kristal-Andersson B. (2001) *Att förstå flyktingar, invandrare och deras barn – en psykologisk modell*. Lund: Studentlitteratur.
- Lagnebro, L. (1994) *Finska krigsbarn*. Umeå: Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.
- Lag (2007:323) om ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. I: Sveriges rikets lag 2007. Stockholm: Norstedt juridik.
- Lundqvist, K. (2006) *Identitet okänd. Om socialt arbete på grupphemmen för barn som ensamma söker asyl i Finland*. Pro gradu-avhandling i socialt arbete. Åbo: Samhällsvetenskapliga fakulteten, Åbo universitet.
- Migrationsverket (2007) Migrationsverkets hemsida http://www.migrationsverket.se/swedish/press/dokument/kommuner_med_overenskommel_se_071017.pdf (cited 2007-10-17).
- Migrationsverket (2007) Migrationsverkets hemsida <http://www.migrationsverket.se/> (cited 2007-11-23 och 2008-01-07).
- Mulinari, D. (1999) Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt. I: Sjöberg, K. (red.) *Mer än kalla fakta. Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.
- Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

- Perris, C. (1996) *Ett band för livet*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Rimsten, E. (2006) *Jag vill bli som Kofi. Ensamkommande barn i Sverige ur ett rättighetsperspektiv*. Visby: Books-on-Demand.
- Skytte, M. (2002) *Anbringelse af etniske minoritetsbørn – om socialarbejderes vurderinger og handlinger*. Lund: Socialhögskolan, Lunds Universitet.
- Socialstyrelsen (2002) *Förbättringar i mottagandet av barn från annat land som kommer till Sverige utan medföljande legal vårdnadshavare (s.k. ensamkommande barn). Redovisning av regeringsuppdrag*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialtjänstförordningen (2001:937) I: Sveriges rikets lag 2007. Stockholm: Norstedt juridik.
- Socialtjänstlagen (2001:453) I: Sveriges rikets lag 2007. Stockholm: Norstedt juridik.
- Thoburn, J., Norford, L. & Parvez Rashid, S. (2000) *Permanent Family Placement for Children of Minority Ethnic Origin*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Trost, J. (2005) *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.
- Utlänningslagen (2005:716) I: Sveriges rikets lag 2007. Stockholm: Norstedt juridik.
- Van Willigen, L.H.M. (2005) "Why is This All Happening to Us?" The Importance of Early Interventions as Protective Factors in Unaccompanied Asylum-seeking Children. I: Andersson, H. E., Ascher, H., Björnberg, U., Eastmond, M. & Mellander, L. (red.) *The asylum-seeking child in Europe*. Göteborg: Centre for European Research at Göteborg University (CERGU).
- Vinnerljung, B., Sallnäs, M., & Westermark Kyhle, P. (2001) *Sammanbrott vid tonårsplaceringar – Om ungdomar i fosterhem och på institution*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Widerberg, K. (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Intervjuguide till kommunrepresentanter

Inledning

1. Vad är du anställd som?
2. Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?
3. Har ni tagit emot några ensamkommande barn?
4. Hur gick diskussionen innan avtalet slöts?

Förberedelser

5. Hur var/är förberedelsen för att ta emot dessa barn?
6. Är det främst familjehem ni söker eller har det funnits tankar kring att öppna ett kommunalt grupphem för dessa barn?
7. Hur ser intresset ut då det gäller att bli familjehem?
8. Vad letar ni efter för kompetens hos familjehemmet?
9. Vilket etniskt ursprung har familjehemmen?
10. Fördelar/nackdelar med familjehem kontra HVB-hem?
11. Hur ser behovet av familjehem överlag ut i kommunen och hur är tillgången?
12. Hur går utredningen kring barnet till?
13. Hur gamla är barnen som kommer?
14. Använder ni tolk i mötet med ungdomen eller kan de ändå göra sig förstådda?
15. Finns det ensamkommande barn i kommunen som har EBO (Eget boende)?
16. Har ni något samarbete med god man? Hur fungerar detta?

Behov och insatser

17. Vilka behov uppfattar man att ensamkommande asylsökande barn har?
18. Skiljer sig dessa från de behov som barn som kommer med sin familj har?
19. Ser du att dessa barn skulle ha några särskilda behov i jämförelse med andra barn?
20. Vilka sociala insatser och resurser finns det för ensamkommande asylsökande barn?
Skiljer sig dessa från vad som erbjuds andra barn?
21. Ser du skillnad i behov beroende på barnets ålder? Har du märkt någon skillnad mellan flickor och pojkars behov?
22. Vad är det oftast för stöd och hjälp de ensamkommande barnen behöver?

Mottagandet

23. Hur ser du på att arbeta med ensamkommande asylsökande barn?
24. Det är ju en ny målgrupp, hur har det präglat arbetet?
25. Hur tror du att asylprocessen påverkar ungdomarnas psykiska hälsa?
26. Vad vet ni om ungdomarna innan de kommer? Har de trauman som ni vet om? Har ni genomgått någon särskild utbildning för att arbeta med dessa barn?
27. Vet ni vilken bakgrund barnen kommer ifrån? Hur de tagit sig till Sverige?
28. Skrivs det vårdplaner för alla ensamkommande barn? Hur kan de se ut?
29. En av anledningarna till det förändrade mottagandet av barnen var att regeringen menade att socialtjänsten hade större kompetens att ta hand om dessa barn än migrationsverket, håller du med om detta?
30. Hur ser uppföljningen ut för de ensamkommande barnen?
31. Vad händer formellt när ungdomen blir myndig?

Intervjuguide till företrädare för tillfälligt boende

Inledning

1. Vad är du anställd som?
2. Vilka är dina huvudsakliga arbetsuppgifter?

Mottagandet

3. Hur gamla är barnen som kommer?
4. Använder ni tolk i mötet med ungdomen eller kan de ändå göra sig förstådda?
5. Finns det ensamkommande barn i kommunen som har EBO (Eget boende)?
6. Har ni något samarbete med god man och i så fall hur fungerar detta?
7. Vad är personalens arbetsuppgifter?
8. Hur ser det första mottagandet ut?
9. Hur länge stannar barnen i genomsnitt?
10. Finns det några stödfunktioner för de anställda?
11. Hur ser det vardagliga livet ut för barnen?

Behov och insatser

12. Vilka behov uppfattar man att ensamkommande asylsökande barn har?
13. Skiljer sig dessa från de behov som barn som kommer med sin familj har?
14. Ser du att dessa barn skulle ha några särskilda behov i jämförelse med andra barn?
15. Vilka sociala insatser och resurser finns det för ensamkommande asylsökande barn?
16. Ser du skillnad i behov beroende på barnets ålder?
17. Vad är det oftast för stöd och hjälp de ensamkommande barnen behöver?

Arbetet med ungdomarna

18. Hur ser du på att arbeta med ensamkommande asylsökande barn?
19. Hur tror du att asylprocessen påverkar ungdomarnas psykiska hälsa?
20. Vad vet ni om ungdomarna innan de kommer?
21. Har ni genomgått någon särskild utbildning för att arbeta med dessa barn?
22. En av anledningarna till det förändrade mottagandet av barnen var att regeringen menade att socialtjänsten hade större kompetens att ta hand om dessa barn än migrationsverket, håller du med om detta?

23. Vad händer när ungdomen blir myndig och ännu inte blivit kommunplacerad?
24. Vilken utbildning har personalen som jobbar på boendet? Vilka yrkeskategorier finns?
25. Hur fungerar det för ungdomarna att bo i ett gruppboende?
26. Hur ser arbetet med ungdomarna ut på gruppboendet?
27. Vilka förväntningar har barnen på personalen? Vilka förväntningar har personalen på barnen?
28. Vilka arbetsmetoder använder ni er av i det praktiska arbetet?

Hej!

Det glädjer oss att du har valt att medverka i en intervju.

Vi som har kontaktat dig heter Frida Andersson och Malin Wassbäck. Inför vår c-uppsats på socionomprogrammet vid Lunds universitet ville vi förena perspektiv från de respektive fördjupningskurser som vi läser denna termin, socialt arbete med inriktning mot kulturmöten och integration och socialt arbete med barn och unga. Med förankring i dessa kurser blev ämnet för vår uppsats ensamkommande asylsökande barn.

Då modellen med anvisningskommuner är relativt ny har vi valt att fokusera på den beredskap kring behov och sociala insatser som finns i Skånes sju anvisningskommuner. Som representant för en av dessa sju kommuner är det bidrag du ger oss med din tid och din erfarenhet av stor vikt.

Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och eventuellt inspelat material kommer att förstöras efter uppsatsens examination. Tveka inte att kontakta oss vid funderingar eller frågor efter intervjun. Du kan även kontakta vår handledare Anders Östnäs på telefon 046-222 94 11 eller via e-post Anders.Ostnas@soch.lu.se

Tack för att du har valt att delta. Din medverkan är av stor betydelse för oss.

Med vänliga hälsningar

Frida Andersson och Malin Wassbäck